ECONOMIE POLITICĂ

Prof. univ. dr. Constantin MECU; Prof. univ. dr. Gheorghe RĂBOACĂ; Conf. univ. dr. Nedelea PĂRĂLUŢĂ; Lector univ. dr. Cristina BARNA;

Lector univ. dr. Marin COMŞA; Lector univ. dr. Daniela PAŞNICU;

Lector univ. drd. Cristian UŢĂ; Lector univ. drd. Raluca ZORZOLIU

OBIECTIVE

Obiectivul esenţial al cursului îl constituie formarea specialiştilor în economie, având profunde cunoştinţe teoretico-metodologice, indispensabile pentru înţelegerea complexităţii vieţii economice reale, a dinamicii structurilor economice, a raporturilor multiple dintre agenţii vieţii economice.

SEMESTRUL I

INTRODUCERE ÎN STUDIUL ECONOMIEI

I. ECONOMIA ŞI ŞTIINŢA ECONOMICĂ.

OBIECTUL DE STUDIU AL *ECONOMIEI POLITICE*.

METODA ÎN ŞTIINŢA ECONOMICĂ

Definirea ştiinţei economice

Ştiinţa economică reprezintă o componentă deosebit de importantă a sistemului de ştiinţe contemporane. Orice activitate economică presupune promovarea criteriului de raţionalitate, calcule ştiinţifice, o anumită tehnică de gândire economică, un anumit comportament în gestionarea resurselor şi în adoptarea deciziilor.

Definirea ştiinţei economice şi a rolului ei în pregătirea profesională are drept punct de plecare studierea nevoilor şi resurselor, a activităţii economice, a fenomenelor şi proceselor economice.

În sens economic, *nevoile umane* reprezintă cerinţe materiale şi spirituale, de bunuri şi servicii, de mediu ecologic ale vieţii şi activităţii oamenilor. Ele constituie impulsul şi motivaţia oricărei activităţi umane.

În funcţie de diferite criterii de clasificare, nevoile umane pot fi grupate în: nevoi naturale, sociale şi raţionale; nevoi primare şi superioare; nevoi individuale, de grup şi generale ale societăţii etc. Însă, indiferent de tipul lor, nevoile au câteva *caracteristici*:

a) *caracterul dinamic*, în sensul că, de la o perioadă la alta, au loc modificări în structura şi nivelul calitativ al cerinţelor de consum.

b) sunt *reproductibile* sau *regenerabile*, în sensul că satisfacerea unei nevoi sau a alteia durează numai un anumit timp, după care se manifestă din nou;

c) *caracterul complementar*, în sensul că satisfacerea unei nevoi generează o alta;

d) sunt *concurente*, în sensul că unele se extind, iar altele se restrâng, având loc şi substituirea unora cu altele.

Satisfacerea nevoilor se realizează prin consumul de bunuri materiale şi servicii. Pentru producerea acestor bunuri şi servicii este necesară utilizarea resurselor economice, umane şi materiale. Problema fundamentală a tuturor economiilor o reprezintă raritatea resurselor, care sunt limitate şi insuficiente pentru a produce toate bunurile materiale şi serviciile pe care oamenii ar dori să le consume. De aceea, apare necesitatea alegerii celei mai bune variante de alocare a resurselor.

Costul de oportunitate al unei alegeri reprezintă costul celei mai bune alternative sacrificate, atunci când se face o alegere între mai multe variante posibile. De asemenea, în studierea alternativelor de a produce se foloseşte curba (frontiera) posibilităţilor de producţie. Aceasta reflectă toate combinaţiile posibile de producere a doua bunuri prin folosirea integrală şi eficientă a resurselor disponibile la un moment dat. Mişcarea de la un punct la altul pe această frontieră arată o modificare în cantităţile de bunuri produse care necesită o realocare a resurselor.

Componentele activităţii economice

Activitatea economică este o componentă fundamentală a acţiunii umane, în cadrul căreia, prin alocarea şi folosirea resurselor economice, au loc procesele de producţie, de circulaţie, de distribuţie şi consum de bunuri şi servicii, în vederea satisfacerii trebuinţelor. Structura activităţii economice cuprinde următoarele *componente fundamentale*:

a. *Producţia*, în cadrul căreia, prin combinarea factorilor, oamenii produc bunuri materiale şi servicii.

b. *Circulaţia*, ce asigură trecerea bunurilor economice de la producător la consumator.

c. *Distribuţia*, ce asigură repartiţia bunurilor şi serviciilor pe destinaţiile lor (satisfacerea nevoilor de consum sau de producţie).

d. *Consumul*, folosirea bunurilor şi serviciilor pentru

satisfacerea nevoilor.

Structura activităţii economice poate fi analizată şi din alte unghiuri de vedere: structura tehnologică, de ramură, pe sectoare, teritorială. Importantă este şi structura verticală a activităţii economice, în cadrul căreia putem evidenţia:

a) *microeconomia* – activitatea economică la nivelul unităţii economice;

b) *mezoeconomia* – activitatea la nivel de ramură economică şi zonă economică;

c) *macroeconomia* – activitatea economică la nivelul economiei naţionale;

d) *mondoeconomia* – ansamblul economiilor naţionale în interdependenţa lor.

Ţinând cont de cele prezentate mai sus, putem spune că *obiectul economiei politice ca ştiinţă îl constituie studierea vieţii economice reale, a fenomenelor şi proceselor economice care au loc în domeniul producţiei, schimbului, repartiţiei şi consumului de bunuri materiale şi servicii, a relaţiilor cauzale, a legilor şi categoriilor economice, pe diferitele trepte ale evoluţiei societăţii, oferind un mod economic ştiinţific de gândire şi acţiune, putere de anticipare şi raţionalitate, ţinând seama de confruntarea nevoilor nelimitate cu resursele limitate*.

Sistemul ştiinţelor economice

Economia politică nu este decât o componentă din sistemul ştiinţelor economice. În structura acestuia sunt cuprinse următoarele:

a) *ştiinţa economică fundamentală* (economia politică); b) *ştiinţele economice funcţionale* (management, marketing, finan-ţe-bănci etc.); c) *ştiinţele economice teoretico-aplicative* (de ramură); d) *ştiinţele istorice economice şi ale gândirii economice*; e) *economia mondială*; f) *ştiinţele economice de graniţă* (econometria, informatică economică, sociologia economică, psihologie economică etc.).

Sistemul ştiinţelor economice este dinamic şi deschis, îmbogăţindu-se, de la o perioadă la alta, pe măsura progresului ştiinţei. Astfel, se impun discipline economice noi, cum ar fi: economia mediului înconjurător, economia urbană, economia investiţiilor în străinătate şi a întreprinderilor multinaţionale etc.

Ca ştiinţă economică fundamentală, economia politică oferă baza teoretică şi metodologică generală ştiinţelor economice în

ansamblul lor.

Afirmarea economiei ca ştiinţă autonomă presupune, pe lângă obiectul său propriu de studiu, şi o metodă, adică un ansamblu de principii, de procedee şi tehnici de cercetare, care au rolul de a contribui la explicarea şi rezolvarea cu eficienţă tot mai mare a problemelor practicii economice.

Procedeele definitorii metodei în ştiinţele economice, frecvent utilizate sunt următoarele: abstractizarea, inducţia, deducţia, îmbinarea metodei istorice cu cea logică, analiza cantitativă şi calitativă, pozitivă şi normativă, statică şi dinamică, sinteza, experimentul economic.

Evoluţia economiei ca ştiinţă

Procesul de formare a economiei ca ştiinţă a avut loc într-o perioadă îndelungată a evoluţiei societăţii omeneşti. Idei şi chiar teorii economice au apărut încă din Antichitate, în special în Grecia antică (Xenofon, Platon, Aristotel), apoi, o lungă perioadă de timp, inclusiv în Evul Mediu, a avut loc o evoluţie lentă a gândirii economice.

Odată cu epoca modernă apar noi curente de gândire economică: mercantilismul, fundamentat de Antoine de Montehrètien, şi fiziocratismul, având ca principali reprezentanţi pe: Fr. Quesney, Turgot ş.a.

Un moment deosebit în evoluţia ştiinţei economice îl reprezintă Şcoala clasică engleză, în frunte cu Adam Smith, părintele microeconomiei, a cărui carte, *Avuţia naţiunilor* (1776), pune bazele economiei politice ca ştiinţă. Alţi reprezentanţi sunt: David Ricardo, Robert Malthus, John Stuart Mill.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, din rândul economiştilor se afirmă Karl Marx, un discipol al lui David Ricardo, cel mai influent critic al economiei capitaliste. Tot atunci au loc încercări de a aşeza ştiinţa economică pe fundamente noi. Această perioadă a fost dominată de trei şcoli: Şcoala de la Viena, în frunte cu von Wieser, Şcoala de la Lausanne, reprezentată de Leon Walras, Pareto, şi Şcoala de la Cambridge, de Alfred Marshall.

Odată cu apariţia, în 1936, a lucrării lui J.M. Keynes, *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii şi a banilor*, are loc trecerea de la nivelul microeconomic la nivelul macroeconomic de analiză.

În perioada postbelică, ştiinţa economică şi-a îmbunătăţit

substanţial conţinutul, s-a dezvoltat. În numeroase lucrări se abordează problematica macrodeciziei economice, a creşterii economice, echilibrului macroeconomic şi optimului economic, a pieţei, fluctuaţiilor, ocupării şi şomajului, inflaţiei, rolului statului în economie etc.

În domeniul gândirii economice au existat şi preocupări ale economiştilor români. Începutul a fost realizat de către Dimitrie Cantemir prin lucrarea sa *Descriptio Moldaviae*. În secolul al XIX-lea (1673 – 1723) s-au afirmat în domeniul gândirii economice Nicolae

Bălcescu, I. Ghica, G. Bariţiu, B.P. Haşdeu, A.D. Xenopol, P.S. Aurelian, iar în prima jumătate a secolului al XX-lea, evidenţiem economişti precum Virgil Madgearu, Victor Slăvescu, G. Mladenatz, Ion Răducanu, N.I. Angelescu, Mihail Manoilescu. În perioada postbelică au fost cercetate numeroase probleme ale economiei româneşti, în diverse lucrări, tratate, manuale, studii, inclusiv în anii de tranziţie la economia de piaţă.

CONCEPTE-CHEIE: *nevoi umane*; *resurse economice*; *cost de oportunitate*; *activitate economică*; *ştiinţa economică*.

II. ECONOMIA DE PIAŢĂ: CARACTERIZARE GENERALĂ. AGENŢII ECONOMICI

Aşa cum s-a arătat, satisfacerea nevoilor de consum ale oamenilor se realizează prin intermediul bunurilor şi serviciilor. În consecinţă, fiecare societate umană trebuie să-şi organizeze activitatea economică, astfel încât să răspundă la câteva întrebări fundamentale şi interdependente: Ce, cât, cum şi pentru cine produce? Ce bunuri şi în ce cantităţi trebuie produse? Cum vor fi folosite diferitele feluri de resurse pentru realizarea acestor produse? Pentru cine sunt produse bunurile respective?

Acestor întrebări societatea le-a răspuns în diferite moduri. Dacă, iniţial, producţia socială a luat forma economiei naturale, în care bunurile create servesc consumului propriu al producătorului (autoconsumul), treptat, aceasta şi-a restrâns sfera de cuprindere în favoarea economiei de schimb, în care bunurile se produc preponderent pentru piaţă.

Cu toate că în diferite ţări şi perioade, economia de schimb a cunoscut şi cunoaşte trăsături specifice, ea are unele caracteristici generale, dintre care cele mai semnificative sunt:

a. *Specializarea*, întemeiată pe un avantaj absolut sau relativ, ce

a permis perfecţionarea forţelor de producţie, creşterea producţiei prin folosirea aceloraşi resurse, utilizarea pe scară largă a tehnicii şi tehnologiei moderne.

b. *Autonomia*, independenţa agenţilor economici, ce presupune ca agenţii economici să dispună de libertate de acţiune, de dreptul de decizie, iar înstrăinarea bunurilor să aibă la bază criterii economice.

Chiar dacă cea mai largă autonomie se realizează în condiţiile proprietăţii private, aceasta nu implică dispariţia proprietăţii publice.

c. *Producţia* de mărfuri generalizată şi mijlocirea schimbului de către bani. Economia de schimb creează bunuri prioritar pentru vânzare. Întrucât producţia de mărfuri este generală, iar diviziunea socială a muncii foarte largă, schimbul este realizat prin intermediul banilor.

Funcţiile banilor

De-a lungul timpului, banii au îmbrăcat mai multe forme: mar-fă-bani, monedă de aur şi argint, bani de hârtie, bani electronici. Independent de etapa de evoluţie şi de conţinutul lor economic, banii îndeplinesc următoarele *funcţii*:

a) *mijloc de măsurare a activităţii economice*. În această funcţie, banii măsoară cheltuielile efectuate şi rezultatele obţinute în activitatea economică trecută şi prezentă, precum şi cele avute în vedere în perioada ce urmează;

b) *mijloc de schimb*. Banii îndeplinesc această funcţie când mărfurile se achită în momentul livrării lor;

c) *mijloc de plată*. Banii îndeplinesc această funcţie în ipoteza în care mărfurile se achită la un anumit termen, după livrarea lor, când ele se vând pe credit sau se efectuează diferite plăţi (achitarea salariului, impozitului etc.);

d) *mijloc de rezervă de valoare*.

Funcţiile banilor au valabilitate şi pentru banii naţionali, care servesc piaţa internă, şi pentru banii universali, care servesc piaţa internaţională, mijlocind schimburile externe de mărfuri, turismul, transferul de tehnologii, investiţiile efectuate în străinătate etc.

Pornind de la modul concret în care sunt folosite şi adoptate deciziile, în economia contemporană întâlnim două sisteme de organizare şi funcţionare a economiei de schimb: sistemul economiei de piaţă şi sistemul economiei de comandă.

Caracteristicile economiei de piaţă

Economia de piaţă modernă are următoarele elemente specifice: a) *pluralismul formelor de proprietate*, în cadrul căreia predomină proprietatea privată; b) piaţa îndeplineşte un *rol important în reglarea activităţii economice*; c) *motivaţia activităţii agenţilor economici* o constituie maximizarea profitului; d) *concurenţa* stimulează agenţii economici în promovarea progresului; e) pentru majoritatea bunurilor şi serviciilor, *preţurile se formează liber*; f) existenţa unei *structuri tehnico-economice moderne* care asigură o eficienţă economică înaltă; g) *statul democratic* se manifestă, pe de o parte, ca agent economic, iar pe de altă parte, acţionează în direcţia corectării imperfecţiunilor pieţei prin folosirea cadrului legislativ, a pârghiilor economico-financiare etc.

Spre deosebire de economia de piaţă, în economia centralizată, de comandă, alocarea şi utilizarea resurselor, stabilirea raportului dintre resurse şi nevoi sunt consecinţe ale unor decizii centralizate, impuse agenţilor economici de aparatul de stat, pe baza acceptării, la nivel social, a unor principii de ierarhizare a priorităţilor şi intereselor.

Niciunul din aceste sisteme nu există în stare pură, ele reprezentând tipuri ideale. În realitate, orice economie este o economie mixtă în care se întâlnesc, în diferite proporţii, elemente din ambele sisteme. Analiza comparativă a economiilor reale de piaţă permite identificarea a trei modele principale de economie „reuşită”: economia socială de piaţă (Germania, ţările nordice), economia de piaţă „direcţionată de consum” (SUA) şi economia de piaţă „ghidată administrativ” (Japonia).

Activitatea economică în societate se desfăşoară de către oameni, organizaţi în cadrul unor unităţi economice, profitabile şi specializate pe domenii distincte. Agenţii economici sunt indivizi sau grupe de indivizi care participă la viaţa economică a societăţii îndeplinind, în acest sens, anumite roluri şi având anumite comportamente economice. Agenţii economici se grupează pe sectoare, pe baza funcţiei lor principale în economie. Ţinând seama de această funcţie, în rândurile agenţilor economici includem: întreprinderile, gospodăriile familiilor sau menajurilor, administraţiile publice şi private, instituţiile de credit şi asigurări, străinătatea.

Relaţiile dintre participanţii la activităţile economice sunt interdependente. Fluxurile economice reprezintă mişcări permanente de bunuri materiale şi servicii, de resurse economice, disponibilităţi

băneşti etc., între agenţii participanţi la tranzacţii. Fiecare tranzacţie bilaterală sau de piaţă este formată din două fluxuri economice: a) *fluxurile reale* (de bunuri), care pornesc de la producător şi ajung la consumator; b) *fluxurile monetare*, care au sens opus.

În economie au loc şi tranzacţii unilaterale, care sunt mişcări sau transferuri univoce de bunuri, fără a se primi în schimb contraprestaţii.

Totalitatea fluxurilor economice formează circuitul economic.

Eforturile făcute de agenţii economici se concretizează în cheltuieli de producţie curente şi în noi dotări tehnice pe baza investiţiilor. Rezultatele obţinute la nivelul unităţilor economice se materializează în bunuri materiale şi servicii, fiind cuantificate în unităţi fizice, natural-convenţionale şi valorice. În raport cu gradul lor de cuprindere, rezultatele microeconomice monetare pot fi: globale (cifra de afaceri), finale (valoarea adăugată) şi nete (profitul brut şi net).

CONCEPTE-CHEIE: *economie de piaţă*; *banii*; *agenţi economici*; *circuitul economic*; *fluxurile economice*.

TESTE GRILĂ

Răspundeţi cu Adevărat sau Fals:

1. Problema fundamentală a tuturor economiilor o reprezintă raritatea resurselor.

Răspuns: Adevărat *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p. 16*

Alegeţi varianta corectă de răspuns:

2. Curba care ilustrează problema rarităţii resurselor şi reflectă combinaţia a doua bunuri care pot fi produse cu un volum dat de resurse poartă denumirea de:

a) curba producţiei;
b) curba posibilităţilor de producţie;
c) curba costului de producţie;
d) curba venitului.

Răspuns: b *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p. 17*

Completaţi spaţiul liber termenul/termenii potriviţi:

3. Totalitatea fluxurilor economice formează economic.

Răspuns: circuitul Grad de dificultate: uşor Referire: p. 40*

Rezolvaţi problema următoare:

4. Un consumator cu un buget disponibil de 10 mil. poate cumpăra

2 bunuri X, sau 6 bunuri Y. În cazul în care se decide să cumpere bunuri X, determinaţi câte bunuri Y reprezintă costul de oportunitate al unei unităţi din bunul X.

Răspuns: COX = 3 bunuri Y *Grad de dificultate*: mediu *Referire*: p.17*

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.18

MICROECONOMIE III. PIAŢA. CEREREA ŞI OFERTA

Piaţa exprimă relaţiile economice dintre oameni, dintre agenţii economici, ce se desfăşoară într-un anumit spaţiu, în cadrul căruia se confruntă cererea cu oferta de mărfuri, se formează preţurile, au loc negocieri şi acte de vânzare-cumpărare, în condiţii de concurenţă. Regulatorul principal al pieţei este concurenţa, fiecare urmărindu-şi propriul interes, satisfacerea cât mai bună a nevoilor de producţie sau de consum personal. Deosebit de importantă sunt autonomia de decizie a agenţilor economici, libertatea lor economică, pentru că numai astfel se poate acţiona prompt şi eficient la cerinţele pieţei.

În general, se consideră că există următoarele *tipuri de piaţă*: a) din punct de vedere al obiectului tranzacţiei economice: piaţa bunurilor de consum final, piaţa factorilor de producţie (care, la rândul ei, include piaţa resurselor naturale, piaţa muncii şi piaţa capitalului), piaţa monetară, piaţa financiară (inclusiv bursa); b) din punct de vedere al extinderii teritoriale: piaţa locală, piaţa regională, piaţa naţională şi piaţa mondială; c) din punct de vedere al desfăşurării concurenţei: piaţa cu concurenţă perfectă sau pură, şi piaţa cu concurenţă imperfectă (formată, la rândul ei, din piaţă cu concurenţă monopolistică de tip oligopol, monopol, monopson, oligopson etc.). Aceste diferite tipuri de piaţă formează un tot unitar, un sistem de piaţă, în sensul că ele se influenţează reciproc, schimbările care au loc în cadrul unei pieţe reflectându-se, direct sau indirect, în evoluţia altor pieţe sau în ansamblul relaţiilor de piaţă.

Cererea şi oferta sunt componentele fundamentale ale pieţei, iar raportul dintre ele constituie o formă de exprimare a relaţiei dintre producţie şi consum, în condiţiile economiei de schimb.

Definirea cererii

Cererea de mărfuri reprezintă nevoile de bunuri şi servicii care se satisfac prin intermediul pieţei, adică prin vânzare-cumpărare.

Cererea are drept suport puterea de cumpărare a oamenilor; ea exprimă cantitatea de bunuri şi servicii cerute, la un moment dat, la preţurile existente, considerând date veniturile şi preferinţele cumpărătorilor. Cererea poate fi: a) individuală (din partea unui singur cumpărător la un bun economic); b) totală (din partea tuturor cumpărătorilor la un bun economic); c) agregată sau globală (din partea tuturor cumpărătorilor la toate bunurile existente). Ca volum, structură şi nivel al cerinţelor de consum, cererea are caracter dinamic. Principalii factori de care depinde cererea sunt nevoile oamenilor, venitul şi preţul.

Preţul constituie un factor care exercită o mare influenţă asupra cererii de bunuri şi servicii. Cererea se află în raport invers proporţional faţă de preţ: când preţul creşte, cererea scade deoarece la un venit dat posibilitatea de cumpărare se micşorează; invers, când preţul scade cererea creşte. Astfel, cererea este o funcţie descrescătoare faţă de preţ.

Elasticitatea cererii

Cererea de mărfuri nu este o mărime fixă. Sensibilitatea acesteia faţă de variaţia preţului sau a venitului reprezintă elasticitatea cererii. Coeficientul de elasticitate a cererii în raport de preţ (calculat ca raport între variaţia cantităţii cerute şi variaţia preţului ec/p = C: P0 s sau EC/P = %% CP), în principiu, este negativ, deoarece atunci când preţul creşte, cererea scade, iar raportul dintre două semne diferite dă semnul negativ. În funcţie de elasticitatea cererii în raport cu preţul, se disting: a) cerere inelastică (variaţia cererii este mai mică decât variaţia preţului); b) cerere perfect inelastică (total insensibilă la variaţia preţului); c) cerere elastică (variaţia cererii este mai mare decât variaţia preţului); d) cerere perfect elastică (cererea creşte continuu la un nivel dat al preţului); e) cerere cu elasticitate unitară (variaţia cererii este egală cu variaţia preţului). În cazul bunurilor substituibile (de exemplu, untul şi margarina), are loc şi fenomenul elasticităţii încrucişate a cererii, care măsoară sensibilitatea cererii la bunul *A*, când preţul bunului B se modifică.

În practică, există şi situaţii de cerere atipică, adică, sunt excepţii mmm, dac

Definirea ofertei

Oferta reprezintă cantitatea de bunuri şi servicii destinate vânzării, pe piaţă, la un moment dat. Ea poate fi: a) individuală (oferta

dintr-un bun din partea unui producător); b) totală (întreaga cantitate dintr-un bun pe care producătorii o oferă spre vânzare); c) agregată sau globală (toate bunurile şi serviciile, din ţara respectivă, destinate pieţei, exprimate în bani). Oferta de mărfuri, în dinamica ei, depinde de mai mulţi factori: a) evoluţia cererii de bunuri şi servicii; b) disponibilitatea factorilor de producţie sau raritatea acestora, şi randamentul lor economic; c) costul de producţie (de fapt, costul marginal); d) preţul de vânzare al mărfii; e) posibilitatea de stocare a bunurilor şi costul stocării etc.

Oferta este o funcţie crescătoare de preţ; ea se află în raport direct proporţional faţă de preţ, adică oferta creşte când preţurile cresc şi se micşorează când preţurile scad. În practică există şi excepţii de la legea ofertei, denumite paradoxul ofertei (de exemplu, la produse perisabile – legume, fructe, sau situaţia în care unii producători agricoli sunt nevoiţi să-şi vândă produsele chiar şi la preţuri în scădere, pentru a-şi plăti impozitele sau pentru a rambursa creditele).

Elasticitatea ofertei

Elasticitatea ofertei în raport de preţ reprezintă reacţia ofertei la modificările preţului. Ea se măsoară prin coeficientul de elasticitate a ofertei, calculat prin raportarea modificării cantităţilor oferite la modificarea preţului de vânzare EQ/ P = ΔQ: ΔP sau EQ/P = %ΔQ. În funcţie

00 P0 %ΔP

de modul în care oferta reacţionează la modificările de preţuri, se disting: a) oferta elastică (variaţia ofertei este mai mare decât variaţia preţului); b) oferta cu elasticitate unitară (variaţia ofertei este egală cu variaţia preţului); c) oferta perfect elastică (la un nivel dat al preţului, cantitatea oferită creşte continuu); d) oferta inelastică (modificarea ofertei este mai mică decât modificarea preţului); e) oferta perfect inelastică (la orice variaţie a preţului, oferta nu se modifică).

Echilibrul pieţei reflectă situaţia în care cantităţile oferite şi cele cerute sunt egale, la preţul pieţei. Se poate spune că piaţa este în echilibru la preţul care permite egalitatea cantităţii cerute de consumatori cu cea oferită de producători. Atunci când se ia în calcul o singură piaţă a unui produs, vorbim despre un echilibru parţial, iar când sunt luate în calcul toate pieţele, ţinând seama de interdependenţa lor, vorbim despre echilibru general.

CONCEPTE-CHEIE: *piaţa*; *cerere*; *ofertă*; *preţ*; *elasticitate*; *echilibrul pieţei*.

IV. COMPORTAMENTUL CONSUMATORULUI

Existenţa umană este condiţionată de consumul unor elemente din natură, transformate sau nu. Aceste elemente sunt numite bunuri datorită contribuţiei lor pozitive la asigurarea existenţei umane. Din punct de vedere al provenienţei, respectiv al modului de acces la aceste bunuri se disting: a) bunuri libere (elemente care provin direct din natură, iar accesul la ele este liber – de exemplu, apa, aerul, lumina solară etc.); b) bunuri economice (elemente produse prin efortul omului, care necesită o prelucrare în cadrul unei activităţi economice, au caracter limitat, sunt rare, ele existând doar în măsura în care sunt produse prin activitatea umană). Prin bun economic se înţelege atât bunuri materiale, cât şi servicii (acestea sunt rezultate imateriale ale activităţii economice, ca, de exemplu, turism, cultură, educaţie etc.). Bunurile se mai clasifică şi în funcţie de destinaţia acestora în a) bunuri de consum (satisfacţori) – bunuri ce fac obiectul consumului individual; b) bunuri de producţie (prodfactori) – bunuri folosite pentru producerea altor bunuri. În legătură cu bunurile de consum, interesează capacitatea acestora de a satisface nevoile şi dorinţele de consum ale indivizilor. Pentru descrierea acestei capacităţi se foloseşte conceptul de utilitate.

Definirea utilităţii

Utilitatea reprezintă capacitatea unui bun de a satisface o nevoie – dorinţă, capacitate dată de proprietăţile, însuşirile şi caracteristicile bunului respectiv. În sens economic, utilitatea este expresia satisfacţiei pe care o resimte un individ ca urmare a consumului unei cantităţi determinate dintr-un bun, în anumite condiţii spaţio-temporale. *Teoria utilităţii cardinale* presupune că mulţimea bunurilor de consum este numărabilă şi că acestei mulţimi i se poate ataşa o mulţime numerică ce descrie utilitatea generată de consumul unor cantităţi din orice bun. Dintre rezultatele cele mai notabile ale acestei teorii se remarcă *Legea lui Gossen* (a utilităţii marginale descrescânde): suplimentul de utilitate furnizat de cantităţi crescânde dintr-un bun se va diminua până la a deveni nul în punctul de saţietate. Datorită obstacolelor în calea acestei abordări (ca, de exemplu, utilitatea monedei, inconsistenţa spaţiului vectorial, probleme economice în estimarea efectivă a unor funcţii de utilitate), apare *teoria utilităţii ordinale*,

fundamentată de Vilfredo Pareto, care consideră că nici nu este necesară măsurarea precisă a utilităţii şi că este suficientă o ordonare a utilităţilor.

Orice consumator raţional va dori să obţină maximum de satisfacţie posibil din consumul unor bunuri economice. Optimul consumatorului presupune o asemenea combinare de bunuri şi servicii în consum care, la nivelul venitului de care dispune şi al preţurilor existente, să-i asigure maximum de satisfacţie. Condiţia matematică a optimului unui consumator care are de ales între două bunuri este ca raportul utilităţilor marginale să fie egal cu raportul preţurilor celor două bunuri.

CONCEPTE-CHEIE: *bunuri economice*; *bunuri de consum*; *bunuri de producţie*; *utilitate*; *optimul consumatorului*.

V. COMPORTAMENTUL PRODUCĂTORULUI

Definirea combinării factorilor de producţie

În economia de piaţă, întreprinderea este o unitate economică, cu o existenţă statuată juridic şi deplină autonomie decizională, care produce bunuri materiale şi prestează servicii pe baze comerciale – lucrative. În teoria producătorului, *întreprinderea apare drept cadru de combinare şi transformare a factorilor de producţie în rezultate finale*. Există o mare diversitate de întreprinderi: a) după obiectivul urmărit în activitate: întreprinderi cu scop lucrativ şi nonlucrativ;

b) după forma de proprietate: întreprinderi private, publice şi mixte;

c) după regimul juridic de organizare şi funcţionare: regii, companii şi diferite variante de societăţi comerciale; d) după dimensiunea lor: întreprinderi mari, mici şi mijlocii.

Analizată ca agent economic producător ce urmăreşte ca scop principal obţinerea profitului, întreprinderea este numită *firmă de afaceri*. Iniţial, firma de afaceri a funcţionat ca firmă (clasică), care presupune existenţa unei persoane cu o poziţie-cheie, şi anume proprietarul, patronul sau antreprenorul, care îşi investeşte capitalul în speranţa unui profit cât mai mare, asumându-şi funcţia de conducere a propriei afaceri. În prezent, cea mai mare parte a activităţii economice se desfăşoară însă în firme manageriale, care marchează separarea managerului faţă de proprietate prin profesionalizarea actului conducerii. Cea mai reprezentativă firmă managerială este societatea pe acţiuni. În România, potrivit

prevederilor legale, firmele se împart în două categorii principale: *regii autonome*, întâlnite în ramurile strategice ale economiei naţionale (industria de armament, exploatarea minelor şi a gazelor naturale, poşta şi transporturile feroviare), şi *societăţi comerciale*, care au următoarele forme: societatea în nume colectiv, societatea în comandită simplă, societatea în comandită pe acţiuni, societatea pe acţiuni, societatea cu răspundere limitată.

Pentru a produce bunuri destinate consumului, întreprinzătorii îşi procură factori de producţie. Resursele economice atrase în circuitul economic, aflate în mişcare ca fluxuri, constituie factori de producţie. În general, se consideră că *la producerea bunurilor participă trei factori*: *munca*, *natura* (*pământul*) şi *capitalul*. Acestor factori clasici li se pot adăuga şi: *întreprinderea* (*antreprenoriatul*), *progresul tehnic*, *inovaţia şi resursele informaţionale*.

Munca

Munca reprezintă o acţiune conştientă, specific umană, îndreptată spre un anumit scop, în cadrul căreia sunt puse în mişcare aptitudinile, experienţa şi cunoştinţele care îl definesc pe om, consumul de energie fizică şi intelectuală. Munca este un factor activ şi determinant al producţiei, ce antrenează ceilalţi factori în vederea obţinerii de bunuri şi servicii. În ultimele decenii, se conturează o serie de caracteristici generale în evoluţia factorului muncă: tendinţa generală de sporire a populaţiei active, deşi inegală pe ţări şi zone geografice; sporirea ponderii populaţiei ocupate în sectorul terţiar şi în cel cuaternar, în timp ce în sectorul primar se înregistrează o scădere; sporirea calităţii resurselor de muncă în corelaţie cu nivelul de dezvoltare economică, cu progresul în ştiinţă, tehnică, în cultură în general.

Natura

Natura, ca factor de producţie, cuprinde pământul, resursele de apă şi resursele minerale. Un loc important îi revine pământului, care este decisiv nu numai pentru agricultură şi silvicultură, ci şi pentru întreaga activitate umană, căreia îi oferă suport de existenţă şi loc de desfăşurare. Pentru viaţa economică actuală prezintă interes şi dimensiunea şi calitatea suprafeţei ce revine în medie pe locuitor. Explozia demografică a secolului al XX-lea a diminuat suprafeţele agricole şi silvice pe locuitor, devenind astfel una din cele mai drastice limitări cu care se confruntă agenţii economici în activitatea lor.

Capitalul

Capitalul reprezintă ansamblul bunurilor reproductibile, rezultate ale unei activităţi anterioare, utilizate în producerea de noi bunuri materiale şi servicii destinate vânzării-cumpărării pe piaţă în scopul obţinerii unui profit. Capitalul tehnic este format din maşini, utilaje, echipamente, instalaţii, clădiri, construcţii, mijloace de transport, animale de muncă şi de reproducţie, materii prime, materiale, semifabricate. *Capitalul tehnic folosit în activitatea economică este constituit din*:

a) *capitalul fix* – acea parte a capitalului care participă la mai multe cicluri de producţie, se consumă treptat şi se înlocuieşte la intervale mai mari de timp; b) *capitalul circulant* – acea parte a capitalului care se consumă integral într-un singur ciclu de producţie şi trebuie înlocuit după fiecare ciclu de producţie. Procesul consumării capitalului fix se manifestă prin fenomenul uzurii, care prezintă două forme: 1) uzura fizică – deprecierea treptată a maşinilor, echipamentelor, instalaţiilor ca urmare a folosirii lor în activitatea economică sau a acţiunii factorilor naturali; 2) uzura morală – determinată de progresul tehnic, care favorizează fabricarea unor maşini şi utilaje cu noi performanţe, superioare celor aflate în funcţiune, sau reducerea preţului la care poate fi cumpărat un echipament echivalent. *Starea capitatului fix se apreciază cu ajutorul următorilor indicatori*: coeficientul uzurii capitalului (se calculează ca raport între valoarea uzurii capitalului fix şi valoarea capitalul fix), coeficientul stării fizice a capitalului fix

(raportul între valoarea rămasă a capitalului fix şi cea a capitalului fix)

şi coeficientul intrărilor sau punerii în funcţiune a capitalului fix

(raportul între intrările sau ieşirile de capital fix şi stocul de capital fix la valoarea iniţială). Recuperarea pierderilor provenite din uzura capitalului fix se face prin amortizare. Cota de amortizare depinde de cheltuielile cu procurarea capitalului şi durata de funcţionare a acestuia.

Întreprinzătorii, pentru a produce şi pentru a-şi atinge scopul – a obţine un profit cât mai mare posibil – combină factorii de producţie şi aleg varianta de combinare cea mai favorabilă.

Combinarea factorilor de producţie reprezintă un mod specific de unire a factorilor de producţie privit atât sub aspect cantitativ, cât şi

structural – calitativ, atât din punct de vedere tehnic, cât şi economic. *În combinarea factorilor de producţie, întreprinzătorul porneşte de la premisele*: a) caracterul limitat al factorilor supuşi combinării;

b) caracteristicile factorilor de producţie şi concordanţa lor cu specificul activităţii; c) conjunctura pieţelor factorilor de producţie.

Combinarea este posibilă datorită următoarelor proprietăţi ale factorilor de producţie: a) divizibilitatea (posibilitatea factorului de a se împărţi în subunităţi omogene, fără a fi afectată calitatea lui);

b) adaptabilitatea (capacitatea de asociere a unei unităţi dintr-un factor cu mai multe unităţi din alt factor); c) complementaritatea (la o producţie dată, o anumită cantitate dintr-un factor se asociază doar cu o cantitate determinată de ceilalţi factori); d) substituibilitatea (posibilitatea de a înlocui o cantitate dintr-un factor printr-o cantitate determinată din alt factor, menţinând acelaşi nivel al producţiei).

Relaţia dintre intrări (factori de producţie) şi ieşiri (bunuri obţinute), respectiv relaţia dintre producţia scontată a se obţine dintr-un bun şi cantităţile din diferiţi factori de producţie necesare pentru obţinerea acesteia, este exprimată prin *funcţia de producţie*. În procesul de producţie, *combinarea factorilor se poate realiza în moduri diferite*: a) asocierea unui factor fix (constant) cu altul variabil (funcţia de producţie cu un singur factor variabil); b) combinarea de cantităţi diferite din ambii factori (funcţia de producţie cu doi factori variabili). Producţia cu un singur factor variabil, pe termen scurt, corespunde vieţii reale, atunci când un întreprinzător trebuie să sporească rapid producţia, neavând timpul necesar să mărească dimensiunile întreprinderii. Influenţa factorului variabil se măsoară cu ajutorul următorilor indicatori: a) produsul total obţinut în urma utilizării factorilor de producţie şi exprimat prin funcţia de producţie; b) produsul mediu (calculat ca raport între produsul total şi factorul de producţie variabil); c) produsul marginal (modificarea produsului total ca rezultat al folosirii unei unităţi suplimentare de factor de producţie). Evoluţia acestor indicatori şi dependenţa dintre ei ilustrează legea randamentelor neproporţionale: dacă o producţie oarecare reclamă utilizarea a doi sau mai multor factori de producţie şi dacă se adaugă progresiv aceeaşi doză de cantitate folosită dintr-un factor, în timp ce cantitatea altor factori nu se schimbă, produsul marginal al factorului variabil creşte până la un punct, apoi descreşte.

Pe termen lung, toţi factorii de producţie sunt variabili. Combinarea va presupune nu doar unirea lor, ci şi substituirea lor. Analiza combinării şi substituirii factorilor în acest caz conduce la luarea în considerare nu doar a randamentelor factoriale, ci şi a randamentelor de scară, care pot fi:

a) constante (dacă factorii de producţie se dublează, producţia se va dubla; dacă factorii se triplează, producţia se va tripla etc.);

b) crescătoare (dacă factorii se dublează, producţia va fi mai mult decât dublă); c) descrescătoare (dacă factorii se dublează, producţia va fi mai puţin decât dublă).

Eficienţa combinării factorilor de producţie

Eficienţa combinării factorilor de producţie orientată spre obţinerea maximului de efecte utile cu minimum de eforturi se exprimă prin *productivitatea* sau *randamentul factorilor de producţie*. Se evidenţiază: a) *productivitatea fizică*, care măsoară randamentele în natură ale utilizării factorilor, fiind exprimată în unităţi fizice;

b) *productivitatea valorică*, care măsoară eficienţa în termeni financiari – monetari. O altă tipologie are în vedere noţiunile:

a) *productivitatea brută* (producţia este privită ca sumă a valorilor adăugate brute de diferitele activităţi); b) *productivitatea netă* (se elimină din producţia finală brută valoarea achiziţiilor exterioare şi amortizarea); c) *productivitatea aparentă* (provenienţa valorii adăugate nu este întotdeauna cunoscută corect). În literatura de specialitate, productivitatea este abordată pe *două tipuri consacrate*: a) *productivitatea globală*, care surprinde efectele combinării tuturor factorilor de producţie utilizaţi şi consumaţi, măsurând eficienţa agregată, de ansamblu a acestora; b) *productivitatea parţială* a fiecărui factor, care exprimă producţia obţinută prin utilizarea fiecărui factor consumat.

Acestea pot fi măsurate prin: productivitatea medie, calculată ca raport între mărimea producţiei şi cantitatea utilizată din factorul respectiv;

productivitatea marginală, care reprezintă sporul de producţie care se obţine prin utilizarea unei unităţi suplimentare dintr-un factor, ceilalţi factori rămânând constanţi. Aceste două tipuri de productivităţi pot fi calculate pentru factorii muncă, capital şi pământ. Creşterea productivităţii poate fi rezultatul progresului ştiinţific şi tehnic, al creşterii calificării forţei de muncă, dar şi al revoluţiei manageriale,

prin care se urmăreşte perfecţionarea organizării şi conducerii activităţii economice, folosirea mai intensă a timpului de muncă, a capacităţilor de producţie etc.

CONCEPTE-CHEIE: Întreprinderea; *factor de producţie*; *munca*; *natura*; *capitalul*; *capital fix*; *capital circulant*; *uzura*; *combin*area *factorilor de producţie*; *funcţie de producţie*; *productivitate*.

VI. COSTUL DE PRODUCŢIE

Tipuri de costuri

Acesta reprezintă, în formă bănească, *totalitatea cheltuie*lilor *efectuate şi suportate de către agenţii economici pentru producerea şi desfacerea de bunuri materiale şi servicii*. Se pot delimita următoarele concepte: a) *costul contabil*, care reflectă, în bani, cheltuielile efectiv suportate de întreprindere, rezultate din evidenţa contabilă; b) *costul economic* cuprinde, pe lângă costul contabil, şi consumul de resurse care nu presupune plăţi efective evidenţiate sub formă de cheltuieli;

c) *costul explicit* indică cheltuielile efectuate de întreprindere şi înregistrate în costurile efectiv plătite (este însuşi costul contabil);

d) *costul implicit*, reflectă acel consum de resurse al întreprinderii, neinclus în costul efectiv plătit; e) *costul de oportunitate* reprezintă valoarea celei mai bune şanse sacrificate în procesul de alegere a variantei optime. În practică, se determină următoarele tipuri de costuri:

A. *Costul global*, care reprezintă ansamblul cheltuielilor necesare obţinerii unui volum de producţie dat, dintr-un bun. Poate fi privit: a) structural, pe termen scurt, divizat în cost fix şi cost variabil;

b) pe ansamblu, adică drept cost total global, ca sumă a tuturor cheltuielilor suportate de întreprindere. Costul fix reflectă acele cheltuieli ale întreprinderii care, pe termen scurt, rămân relativ neschimbate, independent de volumul producţiei obţinute: amortizarea capitalului fix, chirii, salariile personalului administrativ, dobânda etc.

Costul variabil exprimă acele cheltuieli ale întreprinderii care se modifică în funcţie de volumul producţiei, iar costul total reprezintă suma costurilor fix şi variabil.

B. *Costul mediu* (*unitar*) exprimă costurile globale pe unitatea de produs. Corespunzător structurii pe termen scurt şi nivelului de abordare globală se disting: costul mediu fix (costul fix pe unitatea de produs), costul mediu variabil (costul variabil pe unitatea de produs)

şi costul mediu total (costul global total pe unitatea de produs).

C. *Costul marginal* (*suplimentar*) exprimă sporul de cost total necesar pentru obţinerea unei unităţi suplimentare de producţie. Costul marginal stă la baza deciziilor privind oferta de bunuri şi servicii; este stimulată mărirea ofertei atunci când fiecare unitate suplimentară de producţie necesită un spor de cost cât mai mic şi când sporul de producţie măreşte mai mult venitul decât costul.

Costul mediu total este dependent de costul marginal: a) costul mediu total este descrescător atunci când costul marginal se micşorează mai accentuat, fiindu-i inferior; b) costul mediu total este crescător atunci când costul marginal creşte mai accentuat, fiindu-i superior; c) costul marginal este egal cu costul mediu total atunci când costul mediu total este minim. De asemenea, pe termen lung, costul mediu total şi costul marginal sunt egale şi constante atunci când, la un nivel dat al preţurilor factorilor de producţie, costul total sporeşte în aceeaşi proporţie cu producţia.

Costul mediu nu este o mărime constantă, evoluţia sa depinzând de următorii factori: a) consumul de factori de producţie pe unitatea de produs; b) nivelul productivităţii; c) preţul factorilor de producţie utilizaţi. În scopul maximizării profitului, producătorul trebuie să minimizeze costurile pe unitatea de produs, acţionând în principal asupra acestor trei factori.

La un preţ dat al factorilor de producţie, costul mediu şi costul marginal se află în raport invers proporţional faţă de productivitate. Astfel, costul de producţie mediu se micşorează atunci când productivitatea medie creşte, şi invers. Costul marginal se reduce când productivitatea marginală creşte.

Optimul producătorului constituie un criteriu de comportament, conform căruia producătorul urmăreşte ca, la un cost de producţie total dat, să maximizeze producţia obţinută. În cazul în care, însă, nu este necesară mărirea ofertei de bunuri economice, starea de optim a producătorului presupune ca un volum de producţie dat să se obţină cu costuri minime. În vederea optimizării volumului producţiei şi maximizării profitului, trebuie să se ţină cont de *relaţia dintre costul marginal şi venitul marginal*. Profitul obţinut este maxim atunci când venitul marginal este egal cu costul marginal, deoarece în acest caz se obţine o diferenţă maximă între totalul încasărilor şi totalul cheltuielilor. În determinarea nivelului producţiei care maximizează

profitul este utilă şi cunoaşterea unui caz particular – *pragul de rentabilitate*. Acesta indică volumul de producţie sau cifra de afaceri de la care producătorul începe să obţină profit. În acest „punct mort", încasările totale ale întreprinderii sunt egale cu costul total, iar profitul este nul.

Randamentul de scară exprimă modul în care evoluează producţia pe termen lung atunci când se măreşte cantitatea de factori de producţie folosiţi. Se disting următoarele situaţii: a) randamentele de scară sunt crescătoare când volumul producţiei se măreşte într-o proporţie superioară celei în care cresc cantităţile de factori utilizaţi; b) randamentele de scară sunt constante când unei mărimi proporţionale a cantităţilor de factori de producţie îi corespunde o creştere proporţională a producţiei; c) randamentele de scară sunt descrescătoare când volumul producţiei se măreşte într-o proporţie mai mică decât cea în care creşte volumul factorilor utilizaţi. În faza randamentelor crescătoare, costul mediu descreşte pe termen lung, ceea ce înseamnă că productivitatea medie a crescut şi, deci, cantitatea produsă sporeşte mai repede decât cantitatea factorilor utilizaţi, realizându-se economii de scară. În faza randamentelor constante, costul mediu este constant pe termen lung, deci, productivitatea medie este constantă, iar cantitatea produsă sporeşte în acelaşi ritm cu cantitatea de factori utilizaţi. În faza randamentelor descrescânde, costul mediu creşte pe termen lung, ceea ce înseamnă că productivitatea medie se micşorează şi, deci, cantitatea produsă creşte mai puţin decât cantitatea de factori utilizaţi. În acest caz, întreprinderea înregistrează dezeconomii de scară.

Principalele căi de reducere a costului sunt următoarele: a) alegerea celui mai eficient proces de producţie din punct de vedere tehnic, economic şi ecologic; b) cumpărarea factorilor de producţie la preţurile cele mai mici (fără a neglija calitatea); c) creşterea randamentului utilizării factorilor de producţie; d) asigurarea reducerii costurilor în toate fazele muncii; e) realizarea obiectivelor stabilite, ţinând cont de resursele disponibile, de condiţiile de producţie existente şi de restricţiile economice; f) identificarea produselor care generează consumuri energetice mari şi a produselor care aduc pierderi.

CONCEPTE-CHEIE: *cost de producţie*; *cost contabil*; *cost economic*; *cost explicit*; *cost implicit*; *cost de oportunitate*; *cost total*;

cost mediu; *cost marginal*; *prag de rentabilitate*; *randament de scară*.

TESTE GRILĂ

Răspundeţi cu Adevărat sau Fals:

1. Microeconomia reprezintă activitatea economică la nivelul economiei naţionale.

Răspuns: Fals *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p. 19*

Alegeţi varianta corectă de răspuns:

2. Optimul consumatorului se realizează la o combinare de bunuri şi servicii în consum care, la nivelul bugetului de care dispune şi al preţurilor existente, îi asigură:

a) o cheltuială minimă;

b) minimum de satisfacţie (utilitate);

c) maximum de satisfacţie (utilitate);

d) menţinerea constantă a utilităţii.

Răspuns: e *Grad de dificultate*: mediu *Referire*: p. 67*

Completaţi spaţiul liber cu termenul/termenii potriviţi:

3. Funcţia de producţie exprimă relaţia dintre factorii de producţie şi.

Răspuns: producţie (rezultate) *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p. 78*

Rezolvaţi problema următoare:

4. La o firmă preţul de vânzare al produselor este de 5.000 lei/bucată, iar costul fix global este de 20.000 lei şi costul variabil mediu este 4.000 lei.

Care este nivelul producţiei la pragul de rentabilitate?

Răspuns: 20 buc. *Grad de dificultate*: dificil *Referire*: p. 107*

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.30

TIPURI DE PIEŢE ŞI FORMAREA VENITURILOR FUNDAMENTALE

VII. CONCURENŢA: CONŢINUT, FORME, FUNCŢII

Rolul concurenţei

Concurenţa este confruntarea deschisă între agenţii economici pentru realizarea unei poziţii cât mai avantajoase pe piaţă, corespunzător intereselor proprii.

Rolul concurenţei: a) stimulează inovaţia; b) realizează o selecţie a producătorilor, eliminându-i pe cei slabi; c) tinde să aşeze în echilibru ramurile de producţie, cererea şi oferta; d) asigură libertatea

de alegere a bunurilor şi serviciilor la un nivel superior al trebuinţelor.

Concurenţa are şi efecte secundare nedorite prin încercarea de a reduce costurile pe seama scăderii salariilor, a unor cheltuieli necesare protejării naturii, promovarea unor produse de calitate îndoielnică sau chiar nocive sănătăţii etc.

Forme ale concurenţei

Forme ale concurenţei:

A. *Perfectă*, caracterizată prin trăsături ce îi imprimă un caracter de model pur teoretic.

B. *Imperfectă*, care se manifestă prin următoarele forme: monopolistică, oligopolistă, monopson, oligopson, duopson.

Preţul – expresie bănească a valorii mărfii sau suma de bani care se plăteşte pentru a dobândi o unitate dintr-un bun economic.

Nivelul preţului este influenţat de o serie de factori cum sunt: a) cost de producţie; b) raportul cerere-ofertă; c) calitate; d) prezentare-ambalare etc. Preţul de echilibru presupune mişcarea deopotrivă a preţului şi a cantităţii de mărfuri cerute şi oferite, realizată în decursul unui interval de timp mai mare sau mai mic, dependent de natura bunului, de durata în care el se creează şi se trimite pe piaţă.

Preţul de echilibru este o categorie teoretică. În realitate, apare doar întâmplător. Sunt condiţii când preţul de piaţă efectiv este apropiat de preţul de echilibru, gravitând în jurul acestuia.

Modificarea preţului este un rezultat nu numai al mişcării independente a relaţiei dintre cerere şi ofertă (la nivel de ramură), ci şi al schimbărilor intervenite în costurile de producţie.

Funcţiile preţului: a) informare; b) realocare sau redistribuire a resurselor societăţii, pe diverse sfere de activitate, în vederea suprimării anomaliilor, a dezechilibrelor existente în acest plan; c) evaluare şi măsurare a cheltuielilor, rezultatelor, veniturilor; d) principal instrument prin care se recuperează cheltuielile şi se obţine un profit. Preţul îl determină pe producător să restrângă sau să abandoneze anumite activităţi.

Intervenţia statului în domeniul preţurilor: a) fixarea de preţuri maxime, în perioade critice, vizează mărfuri care se adresează trebuinţelor fundamentale ale populaţiei; b) garantarea preţurilor la unele produse agricole sau a veniturilor agricultorilor.

CONCEPTE-CHEIE: *concurenţă*; *concurenţă perfectă*; *concurenţă*

imperfectă; *monopol*; *preţ de echilibru*.

VIII. PIAŢA MUNCII ŞI SALARIUL

Cererea de muncă

Piaţa muncii este spaţiul economic în cadrul căruia se confruntă cererea de muncă cu oferta de muncă, au loc negocieri privind angajarea salarială; particularităţi şi funcţii ale pieţei muncii.

Cererea de muncă şi nevoia de muncă – relaţie de la parte la întreg. Nevoia de muncă exprimă volumul total de muncă necesar pe ansamblul unei ţări. Cererea de muncă este necesarul de muncă din partea agenţilor economici la un moment dat, care se satisface prin intermediul pieţei muncii, prin relaţii de angajare salarială. Se exprimă prin locurile de muncă.

Factori care influenţează cererea de muncă: a) nivelul salariului; b) costul marginal al muncii; c) fluxul investiţional; d) substituirea factorului muncă; e) faza ciclului economic; f) conjunctura economică şi socială pe plan intern şi internaţional.

Oferta de muncă

Oferta de muncă şi disponibilităţile de forţă de muncă – relaţie de la parte la întreg. Disponibilităţile de muncă reprezintă populaţia aptă de muncă prezentă într-o ţară pe perioadă dată de timp. Oferta de muncă corespunde populaţiei disponibile active.

Delimitări privind structura populaţiei: a) populaţie totală; b) populaţie inactivă; c) populaţie disponibilă activă.

Rata de activitate la nivelul populaţiei unei ţări =

Populaţie activă ocupată

= ·100

Populaţie totală

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.32

Populaţie ocupată

Gradul de ocupare = ·100

Populaţie disponibilă activă

Factori care influenţează mărimea populaţiei disponibile active: demografic – raportul natalitate – mortalitate; reglementări juridice; durata săptămânii de lucru; structura pe sexe.

Oferta de muncă individuală – numărul de ore de muncă (sau timpul de muncă) pe care un salariat doreşte să le efectueze.

Oferta de muncă totală – ofertele individuale totale ale segmentelor pieţei muncii, formată din cei angajaţi sau în căutarea unui loc de muncă.

Starea de echilibru este ocuparea deplină a forţei de muncă. *Starea de dezechilibru*: a) când oferta este mai mică decât cererea de muncă; b) când oferta de muncă depăşeşte cererea de muncă.

Caracterul dual al pieţei muncii: funcţionează pe baza principiilor pieţei, dar şi al reglementărilor din partea statului şi organismelor internaţionale.

Piaţa muncii în România: a) proces de formare şi consolidare a instituţiilor ce o reglementează; b) stare de dezechilibru.

Salariul şi formele sale

Există opinii diferite privind definirea salariului: a) sumă de bani cu care este remunerat factorul muncă participant la obţinerea rezultatelor unei activităţi economice; b) preţ pentru care oamenii îşi închiriază forţa de muncă; c) preţ al forţei de muncă – marfă.

Salariul cost – cheltuială pentru agentul economic; venit pentru salariaţi. Abordări conceptuale privind salariul – venit: Adam Smith, David Ricardo, Ferdinand Lassalle, Karl Marx, J.M. Keynes, Samuelson etc.

Salariul de echilibru – cererea este egală cu oferta de muncă.

Factori care influenţează mărimea salariului: a) raportul dintre cererea şi oferta de forţă de muncă; b) raportul dintre productivitatea muncii şi salariul nominal; c) cheltuielile necesare refacerii şi dezvoltării forţei de muncă; d) nivelul preţurilor bunurilor şi serviciilor de consum; e) cheltuieli pentru odihnă şi viaţă spirituală; f) sporirea cheltuielilor de transport, telecomunicaţii; g) mărirea chiriei; h) gradul de organizare a sindicatelor.

Efectul de substituţie – reducerea timpului liber şi creşterea corespunzătoare a timpului destinat muncii, care-i asigură lucrătorului venituri mai mari.

Efectul de venit – situaţia în care salariatul obţine un venit suficient de mare, astfel încât au loc micşorarea timpului destinat muncii şi sporirea corespunzătoare a timpului liber.

Forme ale salariului: salariu nominal şi real; relaţia dintre salariul nominal, preţ şi salariul real:

SN SR =; unde: P

SR = salariul real;

SN = salariul nominal;

P = nivelul preţurilor (în procente).

În dinamică:

SR

ISR = ·100; unde:

SR O

SR1 = salariul real în perioada curentă;

SR0 = salariul real în perioada anterioară.

ISN ISR = ·100; unde: IP

ISN = indicele salariului nominal

IP = indicele preţurilor

Alte forme ale salariului: direct, indirect, minim garantat, colectiv, social.

Forme de salarizare: în regie, acord, remiză.

CONCEPTE-CHEIE: *piaţa muncii*; *cererea de muncă*; *oferta de muncă*; *costul marginal al muncii*; *salariul*; *efectul de venit*; *efectul de substituţie*.

IX. PROFITUL ŞI RENTA

Definirea profitului

Profitul este partea rămasă din venitul total ce revine întreprinzătorului după ce s-au scăzut toate cheltuielile aferente venitului respectiv.

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.34

Formele profitului: a) profitul brut este reprezentat de partea ce rămâne din venitul total după ce s-au scăzut cheltuielile de producţie; b) profitul net este partea din profitul brut care rămâne după ce au fost deduse dobânda la capitalul propriu al întreprinzătorului, salariul ca recompensă pentru activitatea sa, arenda şi chiria pentru terenul şi clădirea care îi aparţin, impozitele şi taxele ce se suportă direct din profit; c) profitul normal legitim sau justificat, care reprezintă remunerarea serviciilor întreprinzătorului, recompensa sa pentru priceperea sa şi răspunderea pe care şi-o asumă, prima pentru risc şi incertitudine; d) profitul pur sau supraprofitul este acel profit generat de împrejurări deosebite care nu au legătură cu activitatea întreprinzătorului. Este obţinut de acei întreprinzători care au o poziţie de monopol în producerea şi/sau vânzarea produselor. Se

realizează pe baza unor preţuri de vânzare mai ridicate.

Indicatorii profitului

Mărimea profitului: a) masa profitului – suma absolută ca diferenţă între venitul total (V) şi costul de producţie (C) (Pr = V – C); b) mărimea relativă (în procente) ca rată:

rata economică = capital propriu + capital împrumutat · 100; rata rentabilităţii = profit ·100;

cost profit profit rata comercială = ·100.

cifră de afaceri

Dinamica profitului: pe termen scurt, pentru firmele care produc şi vând în regim de concurenţă liberă, situaţia optimă este aceea care le permite să egalizeze costul marginal (Cma) cu preţul de vânzare (Cma = P). Această egalitate marchează echilibrul firmei (întreprinzătorului).

Pe termen lung, posibilităţile firmei de a asigura echilibrul şi maximizarea profitului depind de capacitatea sa de a realiza producţia cu costuri inferioare preţului pieţei, în condiţiile reducerii acestuia sub presiunea ofertei.

Definirea rentei posesorul acesteia.

utilizatorului unei resurse economice o poziţie privilegiată în raport cu fundamentează pe legea randamentelor neproporţionale; aceasta factor determină, într-o primă etapă, ţ mărirea producţiei, apoi, producţiei să fie tot mai slab, iar în final, producţia chiar să scadă

Mărimea rentei este egală cu diferenţa dintre venitul obţinut în randamente medii, normale şi mai uşor de procurat.

Forme ale rentei: funciară, minieră, în construcţii, de monopol.

Preţul pământului – suma de bani plătită pentru transferarea dreptului de proprietate asupra unei suprafeţe de teren prin actul de vânzare-cump a ra *care influenţează preţul pământului*: cerere-ofertă, mărimea şi evoluţia rentei, rata dobânzii, folosinţe alternative ale pământului, ameliorarea poziţiei terenurilor.

Preţul pământului este în relaţie pozitivă cu renta p = R.100, unde: R = renta;

d = rata dobânzii practicată pe piaţa monetară.

CONCEPTE-CHEIE: *profitul*; profitul *brut*; profitul *net*; *echilibrul firmei*; *rentă*; *preţul pământului*. 36

X. PIAŢA MONETARĂ. DOBÂNDA

Scurt istoric al apariţiei monedei: prima etapă, din secolul al

VI-lea î.e.n. până în secolul al XVII-lea în care s-au emis şi au dominat monedele metalice; a doua etapă, secolele XVIII – XIX, moneda de hârtie capătă o tot mai mare răspândire, devenind ulterior neconvertibilă în aur; s-a amplificat rolul monedei scripturale; a treia etapă – în prezent, când se introduc mijloace electronice de plată. Numerarul, monedele şi bancnotele, precum şi cecurile şi alte înscrisuri continuă să circule, dar un număr tot mai mare de operaţii se efectuează prin „bani electronici”.

Moneda cuprinde ansamblul mijloacelor de plată care pot fi utilizate direct pentru efectuarea tranzacţiilor pe piaţă. Niciun flux economic nu se poate desfăşura fără participarea directă sau indirectă a monedei.

Masa monetară reprezintă totalitatea instrumentelor de circulaţie şi de plată de care dispune economia unei ţări, la un moment dat sau, în medie, într-un orizont de timp (un trimestru, un an).

Componente ale masei monetare: a) disponibilităţile monetare propriu-zise (biletele Băncii Centrale, monedele divizionare; moneda scripturală, cecurile la purtător etc.); b) disponibilităţile semimonetare (economiile pe librete bancare, bonuri de casă ale băncilor, nominative sau la purtător, depunerile pe termen la trezorerie, efecte de comerţ negociabile etc.).

Agregatul masei monetare

Agregatul monetar desemnează părţile constitutive ale masei monetare şi semimonetare, ale instrumentelor de schimb şi de plată în totalitatea lor, părţi autonome prin funcţiile lor specifice, prin agenţi bancari şi financiari care le emit şi le gestionează.

Primul agregat monetar (*M1*) cuprinde monedele divizionare, biletele de hârtie (moneda fiduciară) şi cecurile de lucru la purtător, aparţinând rezidenţilor nonfinanciari. *Al doilea agregat monetar* (M^2) cuprinde pe primul M1, în plus, conturile pe librete de economii, depunerile pe termen scurt în conturi bancare, bonurile de casă ale unor organisme naţionale de credit, conturi de economii pentru locuinţe deschise la bănci. *Al treilea agregat monetar* (M^3) include pe M^2 şi, în plus, diferite averi în devize, plasamente pe termen nelimitat. *Al patrulea agregat monetar* (*M4*) cuprinde pe M^3 şi, în plus, economiile contractuale şi diferite alte lichidităţi pe termen, negociabile, cum sunt titlurile de pe pieţele monetare emise de creditorii nonbancari şi de agenţii economici nonfinanciari.

Piaţa monetară este ansamblul tranzacţiilor cu monedă, confruntarea cererii şi ofertei.

Cererea de monedă depinde de: a) volumul operaţiunilor, al tranzacţiilor de bunuri şi servicii intermediate efectiv de către monedă;

b) viteza de rotaţie a banilor. Masa monetară (M) este direct proporţională cu cantitatea bunurilor şi serviciilor supuse tranzacţionării la un anumit preţ (PT) şi invers proporţională cu viteza de rotaţie a banilor;

c) amploarea creditului de consum; d) plăţile efectuate în contul creditelor ajunse la scadenţă, în perioada corespunzătoare; e) cererea de monedă în scopuri speculative – funcţie de nivelul dobânzii.

Oferta de monedă – cantitatea de monedă pusă la dispoziţia agenţilor economici şi a altor utilizatori de monedă de către sistemul bancar.

Băncile şi instituţiile de credit

Tipuri de bănci: de emisiune, de depozit, specializate.

Funcţiile active ale băncilor şi ale celorlalte instituţii de credit sunt: a) acordarea de împrumuturi solicitanţilor care îndeplinesc condiţiile de bonitate; b) păstrarea elasticităţii mijloacelor de plată.

Funcţiile pasive ale băncilor se concretizează în primirea depunerilor pe care le fac clienţii: depuneri spre fructificare şi depuneri pentru executarea de plăţi din ordinul clienţilor.

Dobânda simplă şi compusă

Dobânda este suma de bani plătibilă pentru dreptul de folosinţă temporară a mijloacelor băneşti împrumutate. *Mărimea dobânzii* se exprimă prin:

a) masa dobânzii (D), care reprezintă mărimea absolută a dobânzii anuale plătită la suma totală împrumutată (C);

D = d C) reprezintă calculul dobânzii simple. Masa dobânzii compuse se calculează după formula: De = în – C, unde:

În = suma obţinută de proprietarul capitalului, acumulată după n ani.

C = credit.

În = Cx (1 + d) n, unde:

n = numărul de ani;

d = rata dobânzii;

C = capitalul împrumutat;

b) mărimea relativă se exprimă prin rata dobânzii anuale (d'), care reprezintă preţul anual a 100 unităţi monetare împrumutate şi se calculează ca raport procentual între masa dobânzii (D) şi capitalul împrumutat (C): (d = D.100).

Rata dobânzii po C ale fi: *nominală* şi *real*.

Rata reală poate fi: pozitivă, negativă, nulă, în funcţie de evoluţia ratei inflaţiei.

Echilibrul pieţei monetare se realizează atunci când cererea de monedă este egală cu oferta de monedă.

Politici monetare şi instrumente de intervenţie:

a) taxa rescontului; b) variaţiile cotelor obligatorii de rezervă; c) multiplicatorul creditului, al banilor (M): în = 1] (r = rezerva obligatorie).

CONCEPTE-CHEIE: *moneda*; *masa monetară*; *agregatul monetar*; *cererea de monedă*; *oferta de monedă*; *dobânda*; *multiplicatorul creditului*.

XI PIAŢA CAPITALULUI

Piaţa primară şi secundară

Piaţa capitalului este totalitatea tranzacţiilor al cărei obiect îl constituie titlurile de valoare. Piaţa capitalului se scindează în: a) piaţa primară – cuprinde totalitatea tranzacţiilor al căror obiect îl reprezint a titlurile de valoare nou emise; b) piaţa secundară – include totalitatea tranzacţiilor efectuate cu titlurile de valoare emise şi plasate anterior.

Titlurile de valoare sunt înscrisuri emise în baza unor legi, care dau posesorilor lor dreptul de a încasa, anual, un venit variabil sau fix. *Componente ale titlurilor de valoare*: acţiuni, obligaţiuni, titluri de rentă, bonuri de tezaur.

Randamentul acţiunilor şi obligaţiunilor (rata dividendului pentru acţiuni şi rata dobânzii pentru obligaţiuni) se compară cu rata dobânzii bancare.

Randamentul titlurilor *de* valoare *pentru obligaţiuni*:

R0 = C.100; unde: R0 = randamentul obligaţiunii sau rata dobânzii obligaţiunii; C = cuponul sau dobânda totală; P = preţul cu care se cumpără obligaţiunea.

Pentru acţiuni: Ra = W·100, unde:

Ra = randamentul acţiunii sau rata anuală a dividendului; W = dividendul total, estimat a se încasa anual; P = preţul cu care se

cumpără acţiunea.

Valoarea viitoare a unei sume prezente, se calculează: pentru obligaţiuni rambursabile la scadenţă: Vn = Vo + n (Vo – d'), unde: Vn = valoarea viitoare a fluxurilor de venituri; Vo = valoarea prezentă (nominală) a obligaţiunii; n = durata de viaţă în ani a obligaţiunii; d = rata dobânzii obligaţiunii.

Cursul titlurilor de valoare

Cursul obligaţiunii = venit (dobând

Cursul acţiunii = Divdid end

Câştigul procentual obţinut din vânzarea titlurilor la bursă

(R0) = V + P1-P0·100, unde:

V P0 = dividendul ori dobânda încasată; P1 = preţul de vânzare pe piaţa secundară; P0 = preţul de cumpărare al titlului. Operaţiuni pe piaţa secundară – bursa: a) la vedere; b) la termen.

CONCEPTE-CHEIE: *titluri de valoare*; *acţiuni*; *cursul unei acţiuni/obligaţiuni*; *obligaţiunea*; *piaţa primară*; *piaţa secundară*; *bursa de valori*.

XII PIAŢA VALUTARĂ

Această piaţă reprezintă acte de vânzare-cumpărare al căror obiect îl constituie valutele. Cursul valutar reprezintă raportul cantitativ în care o valută se schimbă cu alta.

Factorii care influenţează cursul valutar: a) cererea şi oferta de valută; b) puterea de cumpărare a valutelor care se schimbă între ele; c) evoluţia inflaţiei; d) rata dobânzii; e) factorii psihologici.

Operaţiunile care servesc publicul nonbancar au ca obiect, în principal, schimbul valutei scripturale (de cont). Aceste operaţiuni sunt: a) operaţiuni la vedere – în care transferul efectiv de valută are loc într-un interval de 48 ore lucrătoare, socotite de la încheierea contractului; b) operaţiuni la termen – în care valuta se transferă efectiv într-un interval de timp ce depăşeşte 48 ore lucrătoare, calculate de la data încheierii contractului. Acest interval poate fi o lună, două, trei etc. Specificitatea operaţiunilor la termen constă în aceea că transferul valutei (la scadenţa fixată) se face nu la cursul zilei, ci la cursul iniţial stabilit prin contract. De regulă, aceste operaţiuni sunt speculative, adică urmăresc un profit rezultat din diferenţa dintre cursul zilei şi cel iniţial; c) operaţiuni tip Hedging (*Hedging* înseamnă a se pune la adăpost de riscuri). În scopul prevenirii riscurilor, al evitării unor pierderi care pot să apară când valuta necesară plăţii mărfurilor

se procură abia la scadenţă, marii importatori efectuează, într-o zi anume (înainte de această dată), o dublă tranzacţie: cumpărarea la vedere a cantităţii de valută de care au nevoie, şi respectiv revânzarea ei la termen.

Operaţiuni efectuate de bănci

Băncile efectuează: *a*) *operaţiuni de arbitraj valutar*; *b*) *operaţiuni Swap* (*Swap* înseamnă schimb reciproc, ori troc). Acestea sunt operaţiuni de creditare reciprocă intervenite, de regulă, între două bănci centrale cu scopul acordării de împrumuturi (de către una din ele unei terţe bănci). Ele pot interveni şi între marile bănci comerciale.

Casele de schimb efectuează numai operaţiuni la vedere, denumite operaţiuni la ghişeu, ori schimb manual.

Datoria externă

Datoria externă subsumează datoria externă privată şi publică. Ea se poate calcula: ca sumă absolută (totalul datoriei externe); ca sumă ce revine pe locuitor (suma absolută a datoriei / număr de locuitori); ca procent din PIB. Ultimii doi indicatori sunt cei mai concludenţi în privinţa gradului de îndatorare faţă de străinătate. Atunci când o ţară este, concomitent, creditor şi debitor, pentru cunoaşterea situaţiei sale reale, în raporturile internaţionale, se calculează diferenţa dintre împrumuturile acordate şi cele primite. În urma calculului se pot ivi trei situaţii posibile: a) situaţia de debitor net (suma împrumuturilor primite este superioară sumei celor acordate); b) situaţia de creditor net (suma împrumuturilor primite este inferioară sumei celor acordate); c) situaţia de echivalenţă a sumei împrumuturilor primite cu suma celor acordate. Rambursarea datoriei începe la un anumit număr de ani după contractarea împrumutului. Acest interval, cuprins între momentul primirii creditului şi începerea restituirii lui, se numeşte perioada de graţie. *Serviciul datoriei externe* reprezintă tranşele anuale scadente ale împrumutului şi dobânda anuală.

CONCEPTE-CHEIE: *cursul valutar*; *operaţiuni la vedere*; *operaţiuni la termen*; *valută*; *datoria externă*.

XIII. EXTERNALITĂŢI ŞI BUNURI PUBLICE

Eşecul pieţelor reprezintă imperfecţiuni ale pieţelor, concretizate în situaţiile de valorificare incompletă a resurselor existente, în eficienţă redusă şi dezechilibre. Din această cauză este

necesară intervenţia autorităţii publice care să corecteze situaţiile de eşec şi să favorizeze funcţionarea eficientă a mecanismelor pieţei.

Definirea externalităţilor

Externalităţile sunt consecinţe sau efecte care afectează viaţa şi activitatea oamenilor, inclusiv mediul natural. Ele se concretizează în costuri sau beneficii care, deşi se produc, nu sunt evidenţiate în cheltuielile şi rezultatele obţinute de către agenţii economici.

Caracteristici ale externalităţilor: a) derivă din activitatea altor agenţi economici decât cei care le suportă costurile directe; b) efectele, fiind induse, nu sunt înregistrate în mod direct pe pieţe şi, ca atare, nu influenţează echilibrul concurenţial. În cazul externalităţilor, producţia sau consumul unui bun de către un agent economic schimbă corelaţiile dintre costurile sau beneficiile private, pe de o parte, şi costurile sau beneficiile sociale, pe de altă parte. Externalităţile apar, în principal, datorită faptului că drepturile de proprietate asupra unor resurse sunt fie insuficient protejate, fie incomplet definite.

Înţelegerea externalităţilor necesită prezentarea a doua perechi de concepte. *Prima pereche*: a) costul social, care exprimă cheltuielile şi şansele sacrificate, concretizate în costurile suportate de membrii comunităţii în urma organizării şi desfăşurării unei anumite activităţi; b) costul privat, care exprimă numai cheltuielile suportate direct de unităţile implicate în organizarea şi desfăşurarea activităţii respective. *A doua pereche*: a) beneficiul social, include, în expresie valorică, toate utilităţile de care beneficiază membrii unei comunităţi ca urmare a organizării şi desfăşurării unei anumite activităţi economice; b) beneficiul privat include numai venitul obţinut direct de unităţile implicate în organizarea şi desfăşurarea activităţii.

Externalităţi pozitive şi negative

Clasificare: a) externalităţile pozitive – beneficiile private sunt mai mici decât beneficiile sociale, acestea din urmă incluzând beneficiile externe ce revin unor terţe persoane; b) externalităţile negative se caracterizează prin aceea că nivelul costurilor private este mai redus decât cel al costurilor sociale, care includ şi costurile externe suportate de terţi. Externalităţile negative pot reprezenta argumente pentru intervenţia guvernamentală în calitate de monitor şi corector al efectelor negative.

Caracteristicile bunurilor publice

Bunurile publice sunt unice şi egale prin utilizatori, în sensul că

fiecare individ poate beneficia de ele. Aceste bunuri sunt destinate consumului colectiv: şosele, apele râurilor, canale de navigaţie, iluminatul public etc.

Trăsături: a) nonexcluziunea este generată de indivizibilitatea cererii pentru bunurile publice şi presupune că nicio persoană nu poate fi eliminată sau exclusă din sfera consumatorilor potenţiali ai bunurilor publice; b) nonrivalitatea înseamnă lipsa de rivalitate între utilizatori şi este generată de indivizibilitatea ofertei de bunuri publice.

CONCEPTE-CHEIE: *eşecul pieţei*; *externalităţi pozitive*; *externalităţi negative*; *bunuri publice*; *nonexcluziunea*; *nonrivalitatea*.

TESTE GRILĂ

Răspundeţi cu Adevărat sau Fals:

1. O creştere a ratei dobânzii va duce la scăderea preţului terenurilor.

Răspuns: Adevărat *Grad de dificultate*: mediu *Referire*: p.165*

Alegeţi varianta corectă de răspuns:

2. Condiţia esenţială ca nevoia de muncă să fie considerată cerere de muncă este:

a) salarizarea ei;

b) apariţia de noi întreprinderi;

c) existenţa concurenţei;

d) existenţa ofertei de muncă.

Răspuns: a *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p. 140*

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.

Completaţi spaţiul liber cu termenul/termenii potriviţi:

3. Profitul reprezintă partea din profitul brut care rămâne după ce au fost deduse dobânda la capitalul propriu, salariul ca recompensă pentru activitatea depusă, arenda şi chiria pentru terenul şi clădirea care îi aparţin întreprinzătorului, impozitele şi taxele suportate direct din profit.

Răspuns: net *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p.157*

Rezolvaţi problema următoare:

4. O bancă acordă un credit de 1.000 u.m. cu o rată a dobânzii de 10% pe termen de 3 luni. Câte u.m. reprezintă dobânda încasată de bancă?

Răspuns: 25 *Grad de dificultate*: dificil *Referire*: p. 176*

SEMESTRUL AL II-LEA

MACROECONOMIE

XIV. CREŞTEREA ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

Indicatorii macroeconomici

Rezultatele activităţilor economice la nivel macroeconomic se măsoară prin următorii indicatorii:

— *Produsul global brut* (*PGB*) – exprimă (în formă monetară) producţia de bunuri şi servicii a agenţilor economici dintr-o ţară, într-o perioadă de timp, incluzând şi consumul intermediar (CI);

— *Produsul intern brut* (*PIB*) – exprimă valoarea adăugată brută a bunurilor şi serviciilor finale care au fost produse în interiorul unei ţări de către agenţii economici autohtoni şi străini, de regulă, într-un an (PIB): PIB = PGB – CI;

— *Produsul intern net* (*PIN*) – reflectă mărimea valorii adăugate nete a bunurilor economice finale care au fost produse în interiorul unei ţări de către agenţii economici autohtoni şi străini, într-un interval de timp. Se poate calcula scăzând din produsul intern brut consumul de capital fix (amortizarea – Am): PIN = PIB – Am;

— *Produsul naţional brut* (*PNB*) – exprimă valoarea producţiei finale brute obţinute de către agenţii economici naţionali atât în interiorul ţării, cât şi în exterior;

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.44

— *Produsul naţional net* (*PRIN*) – exprimă mărimea valorii adăugate nete, a bunurilor şi serviciilor obţinute de agenţii autohtoni care acţionează atât în interiorul ţării, cât şi în exterior, exprimată în preţurile pieţei: PRIN = PNB – Am. Evaluat la preţurile factorilor de producţie, PRIN este denumit venit naţional (VN).

Definirea creşterii economice

Creşterea economică reprezintă procesul de sporire a rezultatelor economice, determinate în condiţiile combinării raţionale a factorilor de producţie, care se concretizează în creşterea PNB şi VN pe ansamblu şi pe locuitor.

Raportul dintre creşterea economică şi dezvoltarea economică este ca de la parte la întreg.

Tipuri ale creşterii economice: zero; pozitivă; negativă;

extensivă; intensivă; intermediară.

Definirea dezvoltării economice

Dezvoltarea economică presupune un ansamblu de transformări cantitative, structurale şi calitative, atât în economie, cât şi în cercetarea ştiinţifică şi tehnologiile de fabricaţie etc.

Conceptul de dezvoltare durabilă presupune o asemenea dezvoltare a economiei care să fie compatibilă cu mediul natural şi care să asigure satisfacerea trebuinţelor de viaţă al oamenilor în condiţiile în care să nu fie afectate posibilităţile de viaţă ale generaţiilor viitoare. Obiectivul general al dezvoltării durabile este de a găsi un optim de interacţiune a 4 sisteme: economic, uman, ambiental şi tehnologic, într-un proces de funcţionare dinamic.

Definirea ecodezvoltării

Dezvoltarea ecologică sau ecodezvoltarea reprezintă creşterea economică în strânsă corelaţie cu legile mediului ambiant ale echilibrului ecologic.

Dintre *obiectivele strategiei privind politicile de protecţie a mediului* se disting: a) stabilizarea evoluţiei populaţiei lumii printr-o legislaţie care să creeze o tranziţie demografică; b) crearea şi dezvoltarea rapidă a unor tehnologii corespunzătoare ecologic, capabile să se adapteze la progresul economic fără să degradeze mediul înconjurător; c) realizarea unor transformări radicale prin care să se măsoare impactul deciziilor economice asupra mediului; d) negocierea şi aprobarea unor noi acorduri internaţionale; e) stabilirea unui plan de cooperare pentru educarea populaţiei lumii asupra problemelor globale de mediu.

Factorii creşterii economice

Factorii de creştere economică sunt: a) factorii cu acţiune directă: factorul uman, material, progresul tehnic sau tehnologic etc.; b) factorii cu acţiune indirectă: rata investiţiilor, cheltuielile de cercetare-dezvoltare, politica financiară, monetară, bugetară etc.

Tipul *extensiv* de creştere economică se caracterizează prin contribuţia preponderentă a laturilor cantitative ale factorilor direcţi la formarea sporului produsului naţional brut (PNB).

Tipul *intensiv* de creştere economică se defineşte prin faptul că cea mai mare parte a sporului de rezultate macroeconomice se datorează laturilor calitative ale factorilor de creştere, măririi eficienţei utilizării lor.

Problemele creşterii şi dezvoltării economice sunt legate de starea de echilibru şi dezechilibru economic, ţinând seama de caracterul complex şi dinamic al nevoilor şi resurselor.

Echilibrul macroeconomic

Echilibrul macroeconomic exprimă starea de concordanţă relativă dintre cerere şi ofertă agregate în cadrul pieţei bunurilor şi serviciilor, muncii, monetare etc.

Echilibrul economic dinamic reflectă tendinţa obiectivă de adaptare în dinamică a ofertei la exigenţele cererii, de realizare a concordanţei, de fiecare dată, la un nivel superior.

Dezechilibrul macroeconomic

Există şi dezechilibre în economie ce se concretizează în disfuncţionalităţi, în mari decalaje între cerere şi ofertă pe diferitele pieţe, în dereglări în funcţionarea economiei, în crize economice, şomaj, în inflaţie etc.

Principalele forme de dezechilibru sunt: a) excesul de ofertă pe piaţa bunurilor şi pe piaţa muncii; b) excesul de cerere pe piaţa bunurilor şi excesul de ofertă pe piaţa muncii; c) excesul de cerere pe piaţa bunurilor economice, pe piaţa muncii, pe piaţa monetară.

Modelul creşterii economice

Modelul este o construcţie artificială, logico-matematică ce evidenţiază dependenţa funcţională dintre variaţia factorilor creşterii economice şi variaţia indicatorului de creştere economică utilizat, cu ajutorul unui sistem de ecuaţii.

CONCEPTE-CHEIE: *indicatori macroeconomici*; *creştere economică*; *dezvoltare economică*; *dezvoltare durabilă*; *ecodezvol-tare*; *creştere economică intensivă*; *echilibru economic*; *dezechilibru economic*; *modelul creşterii economice*.

XV. PROBLEMA ŢĂRILOR RĂMASE ÎN URMĂ DIN PUNCT DE VEDERE ECONOMIC

Definirea subdezvoltării economice

Subdezvoltarea economică este un fenomen complex, ce sintetizează caracteristici economice, politice, culturale etc. În literatura de specialitate se întâlnesc termeni ca: ţări rămase în urmă economic, ţări subdezvoltate, ţări sărace, ţări în curs de dezvoltare, ţări neindustrializate, „lumea a treia” etc.

Sistemul indicatorilor dezvoltării umane cuprinde trei componente de bază: – longevitatea, măsurată prin durata medie de

viaţă; – cunoştinţele – măsurate prin ştiinţa de carte şi număr de ani de şcoală; – standardul de viaţă – măsurat cu ajutorul produsului naţional brut pe locuitor.

Ţările slab dezvoltate se pot clasifica, în funcţie de nivelul de dezvoltare, după mai multe *criterii*: – demografic (natalitatea mare, mortalitate redusă); – economic (venit mic pe locuitor, predominanţa agriculturii tradiţionale, industrie insuficient dezvoltată); – sociologic (analfabetism, neintegrare socială).

Trăsături ale ţărilor slab dezvoltate:

— Nivelul scăzut al veniturilor, care nu permite satisfacerea necesităţilor elementare ale populaţiei;

— Deformarea structurală – specializare de ramură îngustă, dezechilibre între industrie, agricultură şi alte ramuri ale producţiei materiale;

— Coexistenţa mai multor tipuri de economie: de subzistenţă, economia de piaţă simplă, economia de piaţă intensivă în sectoarele economice moderne;

— Existenţa unor sisteme economice şi a unor structuri instituţionale eterogene, aflate într-un proces permanent de consolidare.

Cauzele subdezvoltării:

— Subdezvoltarea poate fi rezultatul dominaţiei şi exploatării coloniale;

— Cauze interne – resurse naturale, umane, factori economici şi politici;

— Cauze externe – mecanisme care au obstrucţionat dezvoltarea ţărilor pe măsura posibilităţilor.

Diferenţele de venit (PIB) pe locuitor în ţările slab dezvoltate şi în ţările dezvoltate economic poartă denumirea de *decalaj economic*.

Principalele strategii de dezvoltare

Dintre strategiile de dezvoltare aplicate în ţările rămase în urmă economic, amintim:

1. *Strategia „dezvoltare spre interior”*, care pune în centrul procesului dezvoltării accelerarea creşterii economice, sporirea veniturilor naţionale, pe care le identifică cu progresul economic şi social general.

2. *Strategia „dezvoltare spre exterior”*, care urmăreşte accelerarea procesului dezvoltării prin participarea cât mai intensă şi

eficientă a economiilor naţionale la relaţiile economice internaţionale, în vederea obţinerii de cât mai multe lichidităţi.

3. *Strategia „dezvoltarea endogenă”* defineşte dezvoltarea drept un proces complex, care integrează toate sferele producţiei sociale, toate ramurile de bază ale economiei.

Principalele direcţii de acţiune pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale populaţiei din aceste ţări, ar fi: a) dezvoltarea agriculturii în corelaţie cu promovarea unor politici de industrializare a produselor agricole; b) promovarea în întreaga economie naţională a progresului tehnico-ştiinţific, a investiţiilor şi inovaţiilor; c) formarea cadrelor calificate şi înalt specializate, naţionale, în concordanţă cu nevoile stringente ale economiei şi cu tendinţele de perspectivă din ştiinţă şi tehnică; d) formarea capitalului şi realizarea de investiţii.

Înlăturarea subdezvoltării poate fi înfăptuită numai prin intensificarea *eforturilor proprii* ale ţărilor în curs de dezvoltare, eforturi dublate de *sprijinul extern efectiv şi eficient al ţărilor dezvoltate*, al întregii comunităţii internaţionale.

CONCEPTE-CHEIE: *subdezvoltare economică*; *dezvoltare umană*; *decalaj economic*; *capacitate ştiinţifică şi tehnologică*; *deformare structurală*; *strategie de dezvoltare economică*; *efort intern*; ajutor *extern*.

XVI. VENITUL, CONSUMUL, ECONOMIILE ŞI INVESTIŢIILE

Definirea venitului naţional

Venitul naţional este valoarea adăugată netă, exprimată în preţurile factorilor de producţie, creată în decurs de 1 an de către agenţii economici ai unei ţării, în interiorul ţării şi în străinătate.

Factori de creştere ai venitului: a) sporirea numărului de persoane angajate; b) creşterea eficienţei, care depinde de gradul de calificare, dotarea tehnică a întreprinderilor, structura de ramură a economiei etc.

Nivelul de dezvoltare economică al unei ţări se măsoară prin venitul naţional pe locuitor sau prin PNB/locuitor.

Relaţia consum – economii

Repartiţia primară remunerează participanţii la procesul de producţie care îmbracă formele de salariu, profit, dobândă şi rentă. Se realizează prin intermediul pieţei.

Repartiţia secundară (redistribuirea) se realizează de către stat prin intermediul unei game largi de pârghii cu ajutorul cărora se

corectează veniturile primare ale producătorilor în favoarea populaţiei care lucrează în sectorul de interes general (învăţământ, sănătate, apărare, administraţie, precum şi pentru protecţia socială şi persoane defavorizate).

Consumul (C) este acea parte a venitului (V) care se utilizează pentru procurarea bunurilor şi serviciilor destinate satisfacerii nevoilor de consum ale oamenilor.

Economiile (E) reprezintă partea rămasă din venit după acoperirea nevoilor de consum.

Înclinaţia medie spre consum (C) scoate în evidenţă dependenţa

C consumului de venit: e =

V

Înclinaţia medie spre economie (e) reprezintă raportul dintre

E economie şi venitul total: e =

V

e + e = 1 e = 1 – e; e = 1 – e

Înclinaţia marginală spre consum (c’) este relaţia dintre sporul consumului şi sporul venitului. Ea exprimă sporul consumului pe unitatea

ΔC suplimentară de venit: c’ =

ΔV

Înclinaţia marginală spre economie este raportul dintre sporul de economii şi sporul de venit. Ea exprimă sporul de economii pe unitatea suplimentară de venit:

e = Δ E c’ + e = 1

Investiţiile nete reprezintă partea din venit cheltuită pentru creşterea capitalului fix şi a stocurilor de capital circulant, având drept consecinţă formarea netă de capital; *investiţia de înlocuire* se constituie pe baza amortizărilor. *Investiţia brută* este investiţia netă plus amortizarea. Ea stă la baza formării brute a capitalului.

Între sporirea investiţiilor şi aceea a veniturilor există o anumită relaţie, care se poate măsura cu ajutorul multiplicatorului investiţiilor (K). Acesta exprimă sporul de venit obţinut pe unitatea suplimentară de investiţii.

K = Δ V sau K = 1 k 1

Principalii factori care acţionează asupra multiplicatorului investiţiilor: a) dimensiunea comerţului exterior şi gradul de acoperire a consumului intern, prin import de bunuri; b) gradul de utilizare a

capacităţilor de producţie în sectorul care creează bunuri de consum; c) prevederea sau lipsa de prevedere a investiţiilor efectuate în producerea bunurilor – capital.

Înclinaţia spre investiţii creşte sau scade în funcţie de conjunctura economică. *Acceleratorul* scoate în evidenţă influenţa consumului şi a pieţei de desfacere asupra investiţiilor şi mersului economiei.

= ΔI = variaţia absolută a investiţiilor a ΔC variaţia absolută a consumului

Consumul în creştere stimulează investiţiile, creşterea economică, iar sporirea investiţiilor, creşterea veniturilor şi a consumului.

CONCEPTE-CHEIE: *venitul naţional*; *repartiţia primară*; *repartiţia secundară* (*redistribuirea*); *consum*; *economii*; *înclinaţii spre consum şi spre economii*; *investiţie* (*netă*, *de înlocuire*, *brută*); *multiplicatorul investiţiilor*; *acceleratorul*.

XVII. FLUCTUAŢIILE ACTIVITĂŢII ECONOMICE

Clasificarea fluctuaţilor

Acestea se pot clasifica astfel: *fluctuaţiile sezoniere* sunt determinate de factori naturali şi sociali, în funcţie de sezon; *fluctuaţiile economice întâmplătoare* sau *accidentale* sunt determinate de factori sau evenimente neaşteptate (inundaţii, secetă etc.); *fluctuaţiile ciclice* sunt legate de însuşi mecanismul de funcţionare a economiei şi se reproduc cu o anumită regularitate, în timp.

Ciclicitatea constituie o formă specială de evoluţie a activităţii economice, în cadrul căreia alternează perioade de creştere cu perioade de încetinire a creşterii, de stagnare sau chiar declin economic.

Principalele determinări calitative ale ciclicităţii: 1) alternanţa – fenomenele de creştere economică sau descreştere alternează; 2) periodicitatea – procesul economic este dependent de evoluţia unor factori ai ciclicităţii economice; 3) inerenţa – procesul economic se supune întotdeauna trăsăturii de ciclicitate; 4) cumulativitatea – alternanţa în cadrul fenomenului ciclicitate se produce pe baza unui proces cumulativ, în care anumite funcţionalităţi îşi ating, în timp, limitele specifice; 5) autoreglarea – ciclicitatea se caracterizează prin autoreglare.

Factorii ciclicităţii economice

Factorii ciclicităţii economice se împart în:

1. *Factori cauzali*: a) factori de infrastructură – cei care condiţionează procesul economic sub aspectul aprovizionării cu resurse economice; b) factori de structură – se referă la structura activităţii economice din cadrul sistemului în care este studiată ciclicitatea; c) factori de reglementare – intervenţia statului în economie, prin pârghii şi mecanisme economice; d) factori de anticipare – se referă la orientarea comportamentului agenţilor economici.

2. *Factori perturbatori*: a) perturbaţii naturale (calamităţi naturale); b) perturbaţii sociale; c) perturbaţii electorale; d) perturbaţii intraciclice – când se suprapun anumite ciclicităţi economice.

Fazele ciclului economic: 1) *faza de expansiune*: faza de creştere a variabilelor economice care cuantifică procesul economic; 2) *faza de recesiune*: faza de scădere a variabilelor economice care cuantifică procesul economic.

Punctele ciclului economic: a) *punctul de relansare* este punctul în care factorii ce concură la încurajarea creşterii economice preiau dominanţa asupra factorilor ce frânează creşterea economică; b) *punctul de contracţie* este punctul în care factorii ce concură la frânarea / scăderea variabilelor economice preiau dominanţa asupra factorilor ce încurajează creşterea economică.

Fazele ciclului economic

Faza de expansiune îşi alimentează principiile de menţinere prin: creşterea cererii agregate, creşterea preţurilor, mărirea marjei de profit, ceea ce încurajează creşterea producţiei, a investiţiilor, a consumului etc.

Faza de expansiune conţine şi principii de autonegare: creşterea preţurilor conduce la reducerea puterii de cumpărare; creşterea ratei dobânzilor bancare conduce la creşterea economisirii, deci, la reducerea consumului, adică a cererii agregate.

Mecanismul ciclului economic – ansamblul proceselor care au loc în cadrul activităţii economice şi care conferă aceştia un caracter ondulatoriu specific ciclicităţii economice.

Mecanismul fazei de expansiune: în vederea creşterii ofertei vor spori investiţiile; va spori cererea de credite bancare, va creşte relativ rata dobânzii; creşterea depozitelor bancare va conduce la reducerea

consumului; faza de expansiune îşi alimentează principiile de menţinere din însuşi conţinutul ei; faza de expansiune conţine şi principiile de autonegare: creşterea preţurilor conduce la reducerea puterii de cumpărare etc.

Mecanismul fazei de recesiune: depăşirea pragului ratei real negative a dobânzii bancare; depăşirea pragului ratei real negative a salariilor; factorii care acţionează în sens contrar; efectul de clichet (structura de consum rămâne neschimbată); activizarea concurenţei economice, punctul de relansare; continuarea creşterii forţelor productive; necesitatea refacerii stocurilor epuizate.

Tipologia ciclurilor economice

Tipuri de cicluri economice:

a. *Cicluri economice pe termen scurt* – oscilaţii ce se desfăşoară pe o perioadă de max. 1 an: oscilaţii săptămânale, care se datorează alternanţei săptămânale a unor variabile economice de comandă;

oscilaţii lunare; oscilaţii sezoniere, în interiorul unui an (comportamente de consum specific în vacanţe şi în perioada sărbătorilor etc.);

oscilaţii anuale.

b. *Cicluri economice care depăşesc durata unui an calendaristic*: *cicluri Kitchin*, care au o durată de cca. 40 de luni, se mai numesc şi cicluri ale stocurilor, deoarece principala cauză a producerii acestor cicluri o reprezintă necesitatea refacerii stocurilor de orice fel;

cicluri Juglar, care au o durată de cca. 10 ani, se mai numesc şi cicluri decenale sau de afaceri, fiind determinate de evoluţiile marilor procese industriale; *cicluri Kondratieff*, denumite şi cicluri lungi, au o durată de cca. 50 de ani, constituindu-se într-o alternanţă a ciclurilor economice cu o durată mai mică.

Politici anticriză

Politicile anticriză reprezintă ansamblul măsurilor întreprinse de către stat, prin care se urmăreşte corectarea evoluţiilor ciclice excesive ale activităţii economice şi atenuarea efectelor nefavorabile care decurg din acestea.

Politica de relansare are drept scop susţinerea activităţii economice, stimulând investiţiile, consumul etc. relansarea prin ofertă, relansarea prin cerere.

Politica anticriză de rigoare este aplicată mai ales când tensiunile din sistemul economic (inflaţie) ascund pericolul unui

derapaj economic. Ideea de bază este ca, în aceste condiţii, statul să înceteze politica de îndatorare şi de finanţare a deficitului.

CONCEPTE-CHEIE: *fluctuaţie*; *ciclicitate economică*; *ciclu economic*; *expansiune economică*; *recesiune economică*; *mecanismul expansiunii*; *mecanismul recesiunii*; *politici de relansare*.

XVIII. ŞOMAJUL

Definirea şomajului

Acest concept defineşte un *dezechilibru pe piaţa muncii în cadrul căreia există un excedent de ofertă de muncă faţă de cererea de muncă*.

Cauzele şomajului sunt: ritmul de creştere economică bazat pe productivitatea ridicată a muncii, care nu mai este capabil să asigure o ocupare deplină a forţei de muncă; progresul tehnic, pe termen scurt, este *generator de şomaj*; criza economică; modificările de structură a ramurilor şi sectoarelor economice; imigrarea – emigrarea forţei de muncă; conjunctura economică şi politică internaţională nefavorabilă.

Dacă există un excedent de cerere de muncă, atunci se creează un câmp de presiune în direcţia creşterii salariilor şi apar condiţii pentru inflaţie.

Formele şomajului

Principalele forme ale şomajului sunt:

— Şomaj ciclic – generat de evoluţia ciclului economic;

— Şomaj conjunctural – reprezintă efectul restrângerii activităţii economice în unele ramuri, sectoare economice sub impactul unor factori conjuncturali;

— Şomaj structural – derivă din reconversia unor activităţi economice, din restructurări impuse de progresul tehnic;

— Şomaj tehnologic – reprezintă efectul introducerii noilor tehnologii;

— Şomaj sezonier – legat de restrângerea activităţii economice în anumite anotimpuri ale anului, datorită condiţiilor naturale, având un caracter ciclic;

— Şomaj total – presupune pierderea locului de muncă şi încetarea totală a activităţii;

— Şomaj deghizat – cuprinde acele persoane declarate şi înregistrate ca şomeri dar care prestează anumite activităţi fără contract de muncă;

— Şomaj voluntar – reprezentat de persoanele care refuză locurile de muncă oferite, care se transferă de la un loc de muncă la

altul din diferite motive personale.

Indicatorii şomajului

Nivelul şomajului se poate măsura prin:

a) numărul de şomeri (indicator absolut);

b) rata şomajului (indicator relativ)

Număr de şomeri

RS = 100;

populaţia activă c) indicatori de ordin structural, care se referă la componenţa structurală a şomerilor după nivelul de calificare, specialităţi, meserii, sex etc.

Consecinţele şomajului

Consecinţele şomajului sunt următoarele:

a) *pe plan naţional* – şomajul influenţează dinamica mărimi PIB; societatea suportă costurile şomajului pe seama contribuţiei la fondul de şomaj; existenţa unui şomaj de lungă durată poate genera acte de violenţă, infracţiuni etc.; b) *la nivel de individ/familie* – şomajul se repercutează negativ asupra venitului; indemnizaţia de şomaj este mai mică decât salariul; erodarea economiilor, dacă ele există; deteriorarea calităţii forţei de muncă în condiţiile unui şomaj de lungă durată.

Politici de combatere a şomajului

Dintre *politicile de combatere a şomajului* se remarcă: organizarea de cursuri de (re) calificare pentru cei care vin pe piaţa muncii 54

fără o calificare corespunzătoare; stimularea agenţilor economici în extinderea activităţii economice; încurajarea investiţiilor; acordarea de facilităţi întreprinderilor care angajează şomeri de lungă durată şi tineri; încurajarea efectuării unor lucrări de utilitate publică; dezvoltarea serviciilor publice în limite raţionale; extinderea ocupării atipice. Politica pasivă constă în asigurarea unui venit sigur şomerului. Acesta se numeşte indemnizaţie de şomaj sau ajutor de şomaj, fiind acordat pe o perioadă determinată de timp, reprezentând un procent din salariul primit în ultima perioadă de muncă.

CONCEPTE-CHEIE: *şomajul*; *generator al şomajului*; *şoma-jul voluntar*; *şomajul tehnologic*; *şomajul structural*; *şomajul involuntar*; *consecinţele* (*costul*) *şomajului*; *combaterea şomajului*.

XIX. INFLAŢIA

Definirea inflaţiei şi deflaţiei

Conceptul de inflaţie exprimă acea *stare de dezechilibru*

economic în care masa monetară existentă în economie depăşeşte necesarul real de monedă, ducând la creşterea generalizată a preţurilor şi la scăderea puterii de cumpărare a banilor.

Deflaţia este opusul inflaţiei – oferta de bunuri şi servicii este mai mare decât cererea, având loc scăderea preţurilor.

Cauzele inflaţiei

Principalele *cauze ale inflaţiei* sunt: 1) emisiunea excesivă de monedă peste oferta reală de bunuri şi servicii; 2) excedentul de cerere agregată peste oferta agregată (inflaţie prin cerere); 3) creşterea costurilor de producţie, independent de cererea agregată (inflaţie prin costuri); 4) inflaţia importată; 5) inflaţia prin structuri.

Formele inflaţiei

Formele inflaţiei sunt: a) *inflaţia târâtoare* presupune creşterea preţurilor până la max. 3%; b) *inflaţia moderată* căreia îi corespunde o creştere a preţurilor până la 6%; c) *inflaţia rapidă*, când ritmul anual de creştere a preţurilor se apropie de 10%; d) *inflaţia galopantă*, când creşterea preţurilor depăşeşte 10% anual; e) *hiperinflaţia*.

Inflaţia, numai în anumite limite, exercită o mare influenţă asupra capacităţii întreprinderilor de a realiza investiţii şi de a obţine profit, stimulând înclinaţia spre consum şi descurajând înclinaţia spre economisire.

Creşterea economică inflaţionistă este situaţia în care rata inflaţiei este mai mare decât ritmul mediu anual de creştere economică.

Spirala inflaţionistă este cursa de urmărire pe care o creează creşterea salariilor → creşterea preţurilor → creşterea salariilor şi aşa mai departe.

Măsuri antiinflaţioniste

Măsuri antiinflaţioniste:

a) *măsuri de reducere a excesului de cerere agregată*: politică monetară riguroasă; politica dobânzilor la creditele acordate; politica bugetară a statului;

b) *măsuri de stimulare a creşterii ofertei*: creşterea capacităţii de adaptare a aparatului de producţie la cerinţele pieţei; stimularea extinderii potenţialului de producţie; o politică de salarizare corelată cu rezultatele economice obţinute prin muncă, prin care să se evite mărimea costurilor medii.

Inflaţia poate fi exprimată printr-o mărime absolută, şi anume

excedentul de masă monetară peste oferta reală de mărfuri.

Măsurarea inflaţiei

Inflaţia se exprimă şi în expresie relativă, ca raport între excedentul de monedă şi oferta reală de bunuri în economie, apelându-se la indici:

a) *indicele general al preţurilor* (*IGP*):

IGP = PIBlx100, unde:

PIB1 = PIB în perioada curentă; PIB0 = PIB în perioada anterioară;

b) *indicele preţurilor de consum* (*IPC*):

IPC = q1P1, unde:

q1 = bunurile necesare subzistenţei populaţiei;

P1 şi P0 = nivelul preţurilor în perioada curentă şi în cea de bază;

c) *indicele puterii de cumpărare a banilor* (*IPCB*):

IPCB = M, unde:

IM = indice masă monetară; IP = indice preţuri.

Consecinţele inflaţiei

Consecinţele inflaţiei: scăderea puterii de cumpărare a populaţiei; redistribuirea veniturilor şi avuţiei; este stimulată înclinaţia spre consum şi este descurajată înclinaţia spre economisire; inflaţia avantajează debitorii; rata dobânzii este influenţată de rata inflaţiei.

Consecinţele inflaţiei pe care le suportă populaţia, viaţa social-eco-nomică în ansamblul ei sunt cunoscute sub denumirea de *cost al inflaţiei*.

CONCEPTE-CHEIE: *inflaţie*; *deflaţie*; *inflaţia prin monedă*; *inflaţia prin cerere*; *inflaţia prin costuri*; *creştere economică inflaţionistă*; *spirală inflaţionistă*; *consecinţele* (*costul*) *inflaţiei*; *politică antiinflaţionistă*.

XX. STATUL ŞI ECONOMIA

Rolul statului în economie

Intervenţia statului în economie înseamnă participarea sa directă sau indirectă, prin politica economică a autorităţilor publice centrale şi a administraţiei locale, la activitatea economică, la rezolvarea problemelor economice şi sociale, locale şi naţionale, cu ajutorul unor anumite instrumente, prin măsuri şi acţiuni concrete.

Forme de manifestare a rolului statului în economie:

a. Alături de firme private, care au o pondere dominantă în economia de piaţă, există şi un sector public, care produce bunuri materiale şi servicii, influenţează raportul cerere-ofertă şi formarea preţurilor. Sectorul public cuprinde: servicii publice – poştă, telecomunicaţii, căi ferate, de navigaţie etc. El este producător, dar şi consumator.

b. Rolul statului se manifestă prin instrumente de politică economică: politică monetară, de credit, bugetară, fiscală, investiţii etc.

c. Politica de control direct şi/sau indirect asupra preţurilor şi veniturilor.

d. În domeniul protecţiei sociale. Statul a devenit unul din principalii factori de bunăstare.

e. Politica de protejare a concurenţei.

f. Elaborarea de programe sau planuri de dezvoltare economică.

g. Importante sarcini în cadrul relaţiilor economice externe.

Politica bugetară exprimă concepţia şi acţiunile statului privind veniturile bugetare, căile şi mijloacele de mobilizare a acestora, utilizarea lor pe anumite destinaţii, care să servească stabilităţii şi dezvoltării economice.

Conţinutul bugetului de stat

Bugetul de stat se prezintă sub forma unei *balanţe economice în care sunt prevăzute şi autorizate veniturile şi cheltuielile anuale ale statului*.

Veniturile au două resurse principale: a) fiscale; b) nefiscale.

Cheltuielile bugetare cuprind: cheltuieli de funcţionare a puterii publice, cheltuieli destinate educaţiei, culturii, ştiinţei, sănătăţii, protecţiei sociale, ordine publică, locuinţe etc.

Execuţia bugetară poate fi: a) *echilibrată*, atunci când cheltuielile sunt egale cu veniturile prevăzute; b) *excedentară*, când veniturile realizate sunt mai mari decât cheltuielile; c) *deficitară*, în cazul în care cheltuielile depăşesc veniturile realizate.

Tipuri de multiplicator bugetar

Politica bugetară pozitivă sau politica de relansare bugetară reprezintă acele măsuri prin care încasările şi cheltuielile publice sunt orientate în direcţia creşterii economice, a diminuării inflaţiei şi altor factori de dezechilibru. Politica de relansare se concretizează în efecte multiple sub denumirea de multiplicator; se disting *trei tipuri de multiplicator*: a) de cheltuială publică; b) fiscal; c) al bugetului

echilibrat.

Multiplicatorul cheltuielilor publice exprimă creşterea producţiei şi a veniturilor prin mărirea cheltuielilor publice fără ca volumul impozitelor să se modifice. Mărirea cheltuielilor publice (ΔG) determină o creştere mai mult decât proporţională a venitului (ΔY) astfel, multiplicatorul cheltuielilor publice are aceeaşi valoare ca multiplicatorul investiţiilor:

ΔY = 1 = K

ΔGl-o

Multiplicatorul fiscal reflectă creşterea producţiei şi a veniturilor prin diminuarea impozitelor, fără ca tabloul cheltuielilor bugetare să fie modificat. În acest caz, deficitul se finanţează prin împrumuturi.

Multiplicatorul bugetului echilibrat exprimă influenţa pe care o are asupra producţiei mărirea egală şi simultană a veniturilor şi cheltuielilor statului:

Kbe = Δ Y = 1

Această situaţie presupune ca modificarea cheltuielilor (ΔG) să fie egală cu aceea a încasărilor (ΔT): (ΔT = ΔG).

Datoria publică

Structura datoriei publice impune disocierea în: *datorie internă* şi *datorie externă*, respectiv *îndatorare internă* şi *îndatorare externă*.

Datoria publică reprezintă împrumuturile interne sau externe contractate de către stat, atunci când ţara respectivă se confruntă cu dificultăţi economice. Serviciul datoriei reflectă toate plăţile legate de executarea obligaţiilor asumate, adică atât rambursarea împrumuturilor, cât şi achitarea dobânzilor aferente.

Politica fiscală

Politica fiscală a statului reprezintă o anumită concepţie a acestuia, precum şi un ansamblu de măsuri şi acţiuni privind rolul impozitelor în sistemul veniturilor bugetare.

Veniturile bugetare din impozite sunt în dependenţă de performanţele economice: astfel, la o rată de impozitare fixă, veniturile din impozite cresc atunci când venitul naţional creşte şi scad atunci venitul naţional scade.

i = f(r x v)
i = r x v

rata de impozitare impozitul încasat venitul

— Rata marginală de impunere fiscală (Img):

Img = ΔI, ea arată cu cât creşte impozitul pe unitatea ΔV suplimentară de venit.

Progresivitatea impozitelor, un model de impozitare direct care presupune ca rata de impunere să se mărească pe măsură ce venitul impozabil creşte. *Rata optimă de presiune fiscală* constituie acel prag de impunere până la care şi dincolo de care încasările fiscale sunt mai slabe.

Programarea macroeconomică reprezintă una din modalităţile de intervenţie a statului în economia de piaţă modernă, prin programe de dezvoltare pe un anumit orizont de timp, ce cuprind obiective economice. Programarea economică poate fi: a) indicativă; b) incitativă.

CONCEPTE-CHEIE: *intervenţia statului*; *acţiuni ale statului*; *bugetul de stat*; *multiplicatorii bugetari*; *datoria publică*; *politica fiscală*; *rata optimă de presiune fiscală*; *planificarea (programarea) macroeconomică*.

XXI. BUNĂSTAREA ŞI SĂRĂCIA. DISTRIBUŢIA VENITURILOR

Creşterea bunăstării şi diminuarea sărăciei (ţinerea ei în anumite limite) reprezintă *finalitatea socială a creşterii economice*.

Inegalitatea veniturilor este o consecinţă naturală a funcţionării pieţei. Piaţa acordă prime celor ce reuşesc şi aplică sancţiuni celor ce nu reuşesc.

Cauze care pot duce la inegalitatea veniturilor: a) diferenţele de abilitate; b) diferenţele de performanţe în muncă; c) diferenţele în asumarea riscurilor; d) diferenţele de salarizare; e) diferenţele în educaţie şi instruire; f) diferenţele de experienţă în profesie etc.

În general, statul poate acţiona în *două direcţii pentru a încerca atenuarea disparităţilor economice*:

1. *Acţiunea asupra cauzelor inegalităţii economice* prin:

a) subvenţionarea investiţiei în capital uman;

b) aplicarea de politici antidiscriminatorii.

2. *Acţiunea asupra simptomelor inegalităţii economice* prin:

a) acţiuni de aplicare a unor programe de asigurări sociale;

b) acţiuni de aplicare a unor programe de combatere a sărăciei.

Nivelul de trai

Nivelul de trai este un indicator economic reprezentând aspectul cantitativ al satisfacerii nevoilor de viaţă ale unui individ sau ale unei

colectivităţi: nivel de trai normal; nivel de trai actual; nivel de trai dezirabil.

Modul de viaţă reprezintă forma colectivă în care sunt valorificate condiţiile privind calitatea vieţii; *stilul de viaţă* reprezintă aspectul personalizat al modului de viaţă; calitatea vieţii se referă la ansamblul condiţiilor din care se compune viaţa integrală a oamenilor.

Cauze subiective ale inegalităţii veniturilor: a) discriminarea de către patroni; b) discriminarea între salariaţi; c) discriminarea statistică.

Proprietatea publică este acea proprietate pe baza căreia şi prin exploatarea căreia statul asigură bunurile publice. Bunurile publice sunt bunuri care satisfac nevoile comune ale societăţii, tot aşa cum bunurile private satisfac nevoile economice individuale.

Mecanismul venitului minim garantat pe economie are, totuşi, două deficienţe:

1) destimulează munca;

2) destimulează afacerile.

Indicele venitului real

Cel mai important indicator al nivelului de trai îl prezintă *indicele venitului real*: I Ivr = Ivpn, unde:

Ivr = indicele venitului real; Iv = indicele venitului nominal; Ip = indicele preţurilor.

Puterea de cumpărare

Puterea de cumpărare se poate defini ca fiind cantitatea de active reale (bunuri/servicii) care poate fi obţinută în schimbul activelor monetare deţinute. Puterea de cumpărare se măsoară prin intermediul coeficientului puterii de cumpărare:

Pe = VN, unde: P

VN = venitul nominal;

P = nivelul mediu al preţurilor.

Puterea de cumpărare se defineşte prin două mărimi: a) cantitatea nominală de active monetare deţinute; b) preţul bunurilor şi serviciilor la care se raportează activele monetare respective.

CONCEPTE-CHEIE: *finalitatea socială a cercetării ştiinţifice*; *inegalitatea veniturilor*; *protecţie socială*; *echitate-eficienţă*; *nivel de trai*; *calitatea vieţii*; *mod de viaţă*; *stil de viaţă*; *putere de cumpărare*.

XXII. PROBLEME ACTUALE ALE ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Fundamentele reformei

Tranziţia la economia de piaţă presupune elaborarea unui model propriu, întemeiat pe cunoaşterea aprofundată a realităţilor din ţara noastră, a experienţei şi modelelor de economie de piaţă existente în ţările dezvoltate, preluându-se de la acestea numai acele elemente care se pot aplica cu succes.

Toate programele de reformă includ trei măsuri fundamentale: a) *liberalizarea economică*; b) *privatizarea*; c) *stabilizarea macroeconomică*.

Factorii care influenţează situaţia economică a României: economia românească se caracteriza, la începutul tranziţiei, printr-o rigiditate extremă; populaţia a trebuit să suporte o situaţie dură, asemănătoare cu o „terapie de şoc"; conjunctura economică mondială a fost profund nefavorabilă. România a pierdut în mai puţin de doi ani, 60% din pieţele sale externe.

CONCEPTE-CHEIE: *tranziţie*; *model de tranziţie*; *liberalizare economică*; *privatizare*; *stabilitate macroeconomică*; *eficienţa tranziţiei*; *pregătirea integrării economiei României în Comunitatea Economică Europeană*.

TESTE GRILĂ

Răspundeţi cu Adevărat sau Fals:

1. Consumul intermediar este inclus în PGB.

Răspuns: Adevărat *Grad de dificultate*: medie *Referire*: p. 10*

Alegeţi varianta corectă de răspuns:

2. Principiul multiplicatorului investiţiilor exprimă interacţiunea care se formează între:

a) creşterea venitului şi creşterea consumului;

b) creşterea consumului şi creşterea economiilor;

c) creşterea venitului şi creşterea investiţiilor d) creşterea economiilor şi creşterea investiţiilor.

Răspuns: e *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p. 53*

Completaţi spaţiul liber cu termenul/termenii potriviţi:

3. constituie o formă specială de evoluţie a activităţii economice, în cadrul căreia alternează perioade de creştere susţinută cu perioade de încetinire a creşterii, de stagnare sau chiar declin economic.

Răspuns: ciclicitatea *Grad de dificultate*: mediu *Referire*: p. 59*

Rezolvaţi problema următoare:

4. În situaţia în care PGB este 200.000 mld, consumul intermediar reprezintă 25% din PGB, iar amortizarea este cu 50% mai

mare decât consumul intermediar, să se determine PIN.

Răspuns: 75.000 mld. *Grad de dificultate*: dificil *Referire*: p.10*

Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.62

MONDOECONOMIE

XXIII. ECONOMIA MONDIALĂ. CONCEPTE ŞI STRUCTURI

Economia mondială s-a constituit în urma unui proces evolutiv îndelungat, pe măsura maturizării premiselor date: marile descoperiri geografice din secolele XVI şi XVII, care au făcut evidente unicitatea lumii terestre şi intercondiţionarea dintre bunăstarea individuală şi colaborarea popoarelor; formarea economiilor naţionale bazate pe pieţe integrate; revoluţia industrială maşinistă, care a generat producţia de mărfuri mai ieftine, de masă; formarea şi dezvoltarea sistemului modern de transporturi – maritime, terestre şi aeriene; desăvârşirea constituirii unei diviziuni mondiale a muncii.

Definirea economiei mondiale

Economia mondială reprezintă un sistem complex, interdependent, de agenţi ai vieţii economice – economii naţionale, uniuni economice zonale, regionale şi transcontinentale, companii private şi publice, rezidente în diferite ţări ale lumii, între care se dezvoltă ample relaţii economice, tehnologice, comerciale, financiare, monetare etc. *pe baza diviziunii mondiale a muncii, împreună cu normele juridico-legislative şi cu instituţiile care reglementează şi monitorizează funcţionarea structurilor componente şi a sistemului economic mondial în ansamblul său*.

Înţelegerea fizionomiei economiei mondiale presupune cunoaşterea aprofundată a structurilor sale de bază.

Economiile naţionale reprezintă un sistem (agregat) de ramuri, subramuri ale activităţii economice, de agenţi economici din domeniile producţiei bunurilor materiale şi serviciilor, de sfere şi sectoare ale reproducţiei, legate reciproc prin diviziunea socială a muncii şi prin piaţa naţională, care funcţionează în cadrul teritoriului dat al unei naţiuni, al unui stat. Creşterea numărului statelor naţionale (care a ajuns în prezent la aproape 200), accentuarea diversităţii lor tipologice şi adâncirea legăturilor lor reciproce reprezintă o trăsătură esenţială, durabilă a economiei mondiale. Analiza caracteristicilor economiilor naţionale se realizează prin utilizarea mai multor criterii: nivelul dezvoltării economice, structurile economiilor naţionale, potenţialul

economic, situaţia financiară, participarea la relaţiile economice internaţionale. Pe baza acestor criterii pot fi definite şi decalajele economice, tehnologice, cele din domeniul calităţii vieţii etc., care caracterizează lumea de azi.

Interdependenţele economice mondiale constituie o altă structură esenţială a economiei mondiale, semnificând o vastă reţea de legături economice internaţionale: pe orizontală – între agenţii economici privaţi şi publici, naţionali şi transnaţionali; pe verticală – între tot mai mulţi participanţi la lanţul celor care produc valoare adăugată. În viaţa economică reală, interdependenţele se concretizează în diviziunea mondială a muncii şi circuitul economic mondial, în constituirea pieţii mondiale şi dezvoltarea comerţului mondial, a fluxului mondial al capitalurilor şi investiţiilor externe, a celui valutar mondial şi a migraţiei internaţionale a forţei de muncă, a cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice mondiale.

Cadrul normativ şi instituţional fără de care funcţionarea economiei mondiale nu este posibilă, cunoscut şi sub denumirea de *Ordine Economică Mondială*, include normele juridico-legislative şi sistemul instituţional bilateral care reglementează raporturile fiecărui stat cu alt stat suveran, precum şi dreptul internaţional şi instituţiile subregionale, regionale şi mondiale care normează şi monitorizează dezvoltarea relaţiilor economice mondiale. Impactul Ordinii Economice Mondiale asupra relaţiilor economice mondiale este considerabil, chiar decisiv în anumite împrejurări, ceea ce explică preocupările de perfecţionare a funcţionării sale.

Analiza structurii economiei mondiale şi a impactului acesteia asupra procesului dezvoltării face obiectul a numeroase teorii şi doctrine economice cunoscute îndeosebi ca fiind teorii ale comerţului mondial; teoria balanţei comerciale active aparţinând şcolii mercantiliste, teoria avantajului absolut şi relativ aparţinând şcolii clasice engleze, teoria neofactorilor şi neotehnologiilor, teoria productivităţii muncii a economistului român M. Manoilescu, teoria ciclului de viaţă al produselor şi producţiei acestora. Aceste teorii analizează şi explică factorii şi modelele specializării economice internaţionale; piaţa mondială şi dinamica comerţului internaţional; fluxul mondial al capitalului, al investiţiilor externe; fluxul valutar internaţional; datoria externă a ţărilor; balanţa de plăţi externe; fluxul internaţional al forţei de muncă etc.

Afirmată ca entitate de sine stătătoare încă din deceniile şase-opt, ale veacului al XIX-lea, *economia mondială a înregistrat o evoluţie*

— Enache Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 2, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004, p.162 – 191.64

continuă, *ascendentă*. Etapa sa actuală de dezvoltare este o perioadă de tranziţie spre un nou stadiu, calitativ superior, ale cărui structuri se vor cristaliza pe deplin în noul secol, al XXI-lea. În această etapă economia mondială este tot mai pregnant o economie deschisă, caracterizată prin: a) capacitatea sa extraordinară de a genera permanent şi a încorpora, în rezultate benefice pentru om şi societate, progresele ştiinţei şi tehnologiei; b) procesul de reînnoire permanentă, de înlăturare a barierelor structurale, organizaţionale şi teritoriale care obstrucţionează manifestarea deplină a principiului raţionalităţii şi eficienţei activităţii economice.

CONCEPTE-CHEIE: *economie mondială*; *economie deschisă*; *interdependenţa economiei mondiale*; *diviziunea internaţională a muncii*; *comerţ mondial*; *comerţ invizibil*; *piaţa mondială*; *ordine economică mondială*; *avantaj absolut şi relativ în comerţul internaţional*.

XXIV. ECONOMIA MONDIALĂ LA ÎNCEPUTUL UNUI NOU MILENIU. REGIONALISM ŞI GLOBALIZARE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

Scenariile dezvoltării economice

Eforturile pentru descifrarea evoluţiilor posibile ale economiei mondiale au luat, în ultimele decenii, forma elaborării unor scenarii ale dezvoltării economice.

Scenariul dezvoltării economice reprezintă o metodologie de studiere a fenomenelor şi proceselor economice prin intermediul modelării explicativ-explorative a procesului dezvoltării, asociată cu rolul factorilor subiectivi al politicilor şi deciziilor subiectului relaţiilor internaţionale asupra evoluţiei economiei internaţionale.

Există *trei tipuri de scenarii*:

Scenariul dezvoltării regionalizate, comunitare a economiei mondiale. Esenţa acestuia rezidă în faptul că dezvoltarea economică mondială în secolul al XXI-lea va putea avea loc numai prin constituirea unor mari ansambluri (blocuri sau comunităţi) regionale

care să reunească, în funcţie de anumite afinităţi şi particularităţi istorice, state ale Nordului (respectiv, ţări dezvoltate economic) şi state ale Sudului (sau ţări mai puţin dezvoltate), pe baza unui sistem de tratate regionale, care îşi vor pune laolaltă resursele şi voinţa pentru a înlătura obstacolele din calea dezvoltării. În prezent, un asemenea scenariu al dezvoltării, a devenit operaţional în mai toate regiunile lumii.

Scenariul dezvoltării unipolare a lumii, prezintă viitorul economiei mondiale ca fiind dominat de o superputere, care, dispunând de resurse de tot felul, îşi impune voinţa, modelează ordinea mondială potrivit propriilor interese. Controversele iscate de acest scenariu, departe de a fi încheiate, se concentrează asupra nominalizării acestei superputeri.

Scenariul dezvoltării multipolare a economiei mondiale afirmă probabilitatea existenţei nu doar a unui singur centru mondial de putere, ci a două sau mai multe centre, aflate în competiţie, pentru afirmare în interiorul lor şi în lupta pentru dominaţie, în afara sferelor lor de influenţă.

Două procese esenţiale au dobândit forme precise în economia mondială contemporană: *regionalismul* şi *globalizarea* (mondializarea dezvoltării economice contemporane).

Definirea regionalismului

Regionalismul se concretizează în apariţia şi dezvoltarea unor organizaţii care grupează mai multe economii naţionale, urmărind intensificarea cooperării reciproce pe diferite planuri, în vederea susţinerii procesului dezvoltării. Conţinutul predilect al acestor organisme îl reprezintă *realizarea integrării economice regionale*; proces amplu cu adânci consecinţe asupra progresului economic contemporan. Integrarea economică reprezintă un proces contemporan complex de evoluţie a economiei statelor lumii, bazat pe o treaptă calitativ superioară a interdependenţelor dintre acestea, concretizat în crearea unor entităţi comune, a unor spaţii vaste în care se asigură mişcarea liberă a mărfurilor, capitalurilor şi persoanelor prin unificarea politicilor vamale, economice, financiar-monetare, orientate spre realizarea unei uniuni economice şi politice a statelor membre. *Integrarea presupune parcurgerea stadiilor*: zonă de comerţ liber, uniune vamală, piaţă comună, uniune economică, uniune politică. Uniunea Europeană reprezintă exemplul clasic de concepere şi

realizare practică a integrării economice.

Reprezentând un răspuns la numeroase contradicţii şi nevoi vitale ale Europei, integrarea europeană a generat de-a lungul deceniilor, un puternic fundament juridic, un amplu cadru instituţional constând într-o multitudine de organisme comunitare, modalităţi specifice de implementare a politicilor ce îi sunt proprii, politici comune în domeniile agricol, social, monetar, fiscal etc. După constituire, la jumătatea anilor '50, comunitatea europeană a cunoscut 5 perioade de lărgire succesivă, numărul membrilor ajungând la 25 în anul 2005, care vor deveni 27 în anul 2007, după parafarea de către statele membre a tratatelor de aderare semnate în aprilie 2005 de România şi Bulgaria.

Definirea globalizării

Mondializarea (globalizarea) activităţi lor economice ar putea fi definită ca un proces care, ajuns în faza sa finală, ar însemna administrarea lumii de către forţe transnaţionale, ca pe o unitate economică integrată. În actualul stadiu, mondializarea reprezintă integrarea progresivă a economiilor naţionale în economia mondială prin liberalizarea crescândă a circulaţiei factorilor de producţie, prin sporirea ponderii producţiei internaţionale integrate în produsul mondial, prin sistemul global, interdependent, de funcţionare a pieţelor, prin amplificarea rolului armonizării internaţionale în elaborarea politicilor economice şi a implicaţiilor în practica economică.

Accentuarea disparităţilor în creşterea economică mondială, paralel cu accentuarea progresului tehnic şi creşterea productivităţii muncii, cu intensificarea eforturilor de a depăşi o serie de constrângeri ale creşterii economice mondiale (împuţinarea resurselor de apă, gradul ridicat de poluare a mediului, explozia preţului petrolului ş.a.), precum şi orientarea către dezvoltarea sa durabilă sunt alte procese care generează preocupări asidue în rândul comunităţii mondiale, al ştiinţelor economice contemporane.

CONCEPTE-CHEIE: *scenariu al dezvoltării economice*; *dezvoltare unipolară*; *integrare economică*; *piaţa comună*; *piaţa unică*; *principiul subsidiarităţii*; *globalizare*; *companie transnaţională*.

XXV. ROMÂNIA ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

Locul României în economia mondială

Analiza structurilor actuale ale economiei mondiale reprezintă

premisa înţelegerii locului ocupat de România în relaţiile economice mondiale şi a fundamentării căilor de ameliorare a eficienţei relaţiilor economice externe ale ţării noastre.

În prezent, România este despărţită de ţările dezvoltate prin *considerabile decalaje absolute şi relative*. Măsurarea dimensiunilor acestora şi, mai ales, a dinamicii lor din ultimele decenii, este realizată prin indicatori ai nivelului dezvoltării economice, ai structurii de ramură a economiei naţionale, ai gradului „deschiderii spre exterior" a economiei naţionale, prin indicatori ai calităţii dezvoltării umane. Analiza datelor statistice fundamentează concluzia locului îngust ocupat încă de România în economia mondială.

Asigurarea unei creşteri economice durabile necesită imprimarea unui curs nou procesului dezvoltării. Catalizatorul noului curs al dezvoltării îl constituie pregătirea economiei pentru a participa pe deplin, activ la procesul de integrare europeană. Pe acest drum s-au obţinut unele rezultate pozitive ca urmare a derulării, în decursul anilor ’90 ai secolului al XX-lea, a Acordului de asociere a României la Uniunea Europeană dar, mai ales, după anul 2000, când au început negocierile de aderare la această organizaţie stabilită a avea loc în 2007.

Integrarea tot mai accentuată a economiei româneşti în economia mondială impune acordarea unei atenţii crescânde eficienţei şi rentabilităţii comerţului exterior, relaţiilor economice externe în ansamblul lor. Aceasta face necesară cunoaşterea unor indicatori ai rentabilităţii cum sunt: înclinaţia medie şi marginală spre export, raportul de schimb, cursul de revenire la export şi import, aportul net în valută.

CONCEPTE-CHEIE: *ţară cu potenţial mic spre mijlociu*; *rezerve monetare internaţionale*; *curs de revenire*; *aport net în valută*.

TESTE GRILĂ

Alegeţi varianta corectă de răspuns:

1. Economia mondială s-a constituit pe măsura maturizării premiselor necesare:

a) apariţia unor mari superputeri economice capabile să unifice economiile statelor naţionale;

b) marile descoperiri geografice, formarea pieţelor naţionale, desăvârşirea constituirii diviziunii mondiale a muncii, revoluţia maşinistă, sistemul mondial de transporturi;

— Mecu, Constantin, Nedelea Părăluţă, Cristina Barna, Cristian Uţă, Raluca Zorzoliu, *Economie politică*. *Aplicaţii practice*, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2005, p. 93 – 95.68

c) apariţia unei puternice năzuinţe de colaborare internaţională între statele lumii, promovate de conducătorii lor luminaţi;

d) dorinţa ţărilor mici de a fi protejate de cele puternice şi interesul puterilor economice de a-şi subordona ţările mai slabe economic.

Răspuns: b *Grad de dificultate*: medie *Referire*: p. 151*

2. Structurile componente esenţiale ale economiei mondiale sunt:

a) statele lumii, comerţul şi turismul internaţional;

b) companiile transnaţionale şi relaţiile economice dintre ele.

c) economiile naţionale, diviziunea mondială a muncii şi relaţiile economice internaţionale, dreptul internaţional şi instituţiile economice mondiale;

d) ştiinţa şi tehnologia avansate, relaţiile interumane, dezvoltarea informaticii şi apariţia Internetului.

Răspuns: e *Grad de dificultate*: uşor *Referire*: p.150 – 152*

3. Integrarea economică semnifică:

a) absenţa discriminărilor din raporturile economice dintre ţări;

b) liberalizarea schimburilor economice internaţionale;

c) unificarea tuturor economiilor naţionale şi dispariţia statelor naţionale;

d) proces contemporan de creare, pe baza interdependenţelor dintre economiile naţionale a unor entităţi comune în care are loc mişcarea liberă a mărfurilor, capitalurilor şi persoanelor, unificarea treptată a politicilor economice şi de apărare.

Răspuns: d. *Grad de dificultate*: mediu *Referire*: p.203*

Rezolvaţi următoarea problemă:

4. O firmă efectuează un import de marfă în valoare de 200 euro.

Taxele vamale sunt de 1 mil. lei, iar marfa se vinde pe piaţa românească cu 7 mil. lei. Care este cursul de revenire la import?

Răspuns: 30.000 lei/euro *Grad de dificultate*: uşor

Referire: p. 249*

— Enache, Constantin, Mecu Constantin (coordonatori), *Economie politică*, vol. 2, Editura Fundaţiei *România de Mâine*,

Bucureşti, 2004.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Enache, Constantin, Constantin Mecu (coordonatori), *Economie politică*, vol. 1 şi 2, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2004.

2. Mecu, Constantin, Nedelea Părăluţă, Cristina Barna, Cristian Uţă, Raluca Zorzoliu, *Economie politică*. *Aplicaţii practice*, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2005.

3. Răboacă, Gheorghe, *Evoluţia Produsului Intern Brut al României şi factorii determinanţi ai acestuia*, *în perioada 1989 – 2001*. *Studiu de caz*, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, Bucureşti, 2003.

4. Stiglitz, J., *Globalizarea – speranţă şi deziluzie*, Editura Economică, Bucureşti, 2003.

5. Norton, David, *Corporaţiile conduc lumea*, Editura Antet, Bucureşti, 2000.